

Sanna Ahokas

Vapaaehtoistyön merkitys

Kustaankartanon vanhainkodin henkilökunnan näkökulmasta

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Sanna Ahokas Vapaaehtoistyön merkitys Kustaankartanon vanhainkodin henkilökunnan näkökulmasta 56 sivua + 3 liitettä 27.1.2012
Tutkinto	Sosionomi (amk)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaaja(t)	Lehtori Riikka Tiitta Lehtori Arto Salonen
<p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää Kustaankartanon vanhainkodissa tehtävän vapaaehtoistyön merkitystä asukkaille ja henkilökunnalle. Asukkaiden osalta keskityin vapaaehtoistyön merkitykseen heidän toimintakykynsä kannalta. Henkilökunnan osalta tutkin vapaaehtoistyön merkitystä ja hyötyä heille. Tutkin myös vapaaehtoistyön mahdollisia negatiivisia puolia sekä asukkaiden että henkilökunnan osalta. Tarkoituksena oli tuoda esiin henkilökunnan näkökulmaa vapaaehtoistoimintaan.</p> <p>Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Keräsin aineiston viidellä teemahaastattelulla, haastateltavat olivat Kustaankartanon henkilökuntaa. Analysoin aineiston teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Työni teoreettisena viitekehysenä on fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen osa-alueeseen jakautuva toimintakyvyn käsite sekä aiemmat vapaaehtoistyön merkitystä käsittelevät tutkimukset.</p> <p>Tulosten mukaan vapaaehtoistoiminta vaikuttaa asukkaiden mielialaan ja osaston ilmapiiriin, havahduttaa ja voi herättää tai luoda muistikuvia. Vapaaehtoisen käynnin vaikutus voi näkyä pitkään. Vapaaehtoistoiminta lisää sosiaalisia kontakteja, osallistumisen mahdollisuuksia ja tuo kaivattua seuraa. Vapaaehtoisilla on antaa aikaa. Vapaaehtoistyö täydentää ja helpottaa henkilökunnan työtä, mutta voi joskus myös lisätä henkilöstön työtaakkaa. Se lisää henkilökunnan mahdollisuuksia tarjota erilaisia virikkeitä asukkaille. Vapaaehtoisten sitoutumattomuus ja käyntien epäsäännöllisyys voivat olla negatiivisia asioita sekä henkilökunnalle että asukkaille. Vapaaehtoistyötä kuvailtiin kuitenkin pääasiassa tärkeäksi ja hyväksi asiaksi.</p> <p>Tulosten perusteella voi todeta, että vapaaehtoistoiminta on positiivinen asia, jolla on merkitystä erityisesti asukkaiden psyykkiselle ja sosiaaliselle toimintakyvylle. Siitä on hyötyä ja se on merkityksellistä myös henkilökunnalle, ja sillä näyttää olevan vain vähän negatiivisia puolia.</p>	
Avainsanat	vapaaehtoistyö, toimintakyky, vanhainkodit, henkilöstö

Author(s)	Sanna Ahokas
Title	The Meaning of Voluntary Work in Kustaankartano Personnel's Viewpoint
Number of Pages	56 pages + 3 appendices
Date	Spring 2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Riikka Tiitta, Senior Lecturer Arto Salonen, Senior Lecturer
<p>The goal of my Bachelor's thesis was to find out what was the meaning of voluntary work in Kustaankartano retirement home, for both residents and personnel. As to the residents I concentrated on the meaning of voluntary work for their functional capacity. For personnel's part I studied voluntary work's meaning and benefits for them. I also studied the possible negative sides of voluntary work for both residents and personnel. The purpose was to bring forth the personnel's viewpoint on voluntary work.</p> <p>My Bachelor's thesis was a qualitative study. I collected the material by five thematic interviews. The interviewees were employees of Kustaankartano. I used theory guided content analysis to analyze the material. The theoretic framework of my study comprised functional capacity, divided to physical, mental and social areas, as well as previous studies about the meaning of voluntary work.</p> <p>The results indicated that voluntary work affected residents' mood and the unit's atmosphere, it awakened and could raise or create memories. The impact of a volunteer's visit could be seen for a long time. Voluntary work increased social contacts, chances to participate and it also gave much needed company to the residents. Volunteers had time to give. Voluntary work reinforced and eased personnel's work, but it could sometimes increase their workload as well. It also increased personnel's opportunities to offer different activities for the residents. Volunteers' lack of commitment and irregular visits could be considered negative to both residents and personnel. Voluntary work was described mainly as an important and good matter.</p> <p>The results lead to the conclusions that voluntary work is positive, and it means a great deal especially to residents' mental and social functional capacity. It also benefits and is meaningful for personnel. It seems to have only few negative sides.</p>	
Keywords	voluntary work, functional capacity, residential homes, personnel

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Vapaaehtoistyö	2
2.1	Mitä vapaaehtoistyö on?	3
2.2	Vapaaehtoistyön periaatteet ja edellytykset	4
2.3	Vapaaehtoistyö ja ammattityö	6
2.4	Vapaaehtoistyön yhteiskunnallinen merkitys	7
3	Vanhusten hoito	10
3.1	Hoitopaikat	10
3.2	Vanhustenhoidon tulevaisuus	10
3.3	Viriketoiminta ja sen merkitys ikääntyneille	11
4	Kustaankartano	12
4.1	Vanhainkoti	13
4.2	Vapaaehtoistoiminta Kustaankartanossa	14
5	Vapaaehtoistyö ja vanhustyö	16
6	Toimintakyky	19
6.1	Fyysinen toimintakyky	19
6.2	Psyykinen toimintakyky	20
6.3	Sosiaalinen toimintakyky	21
6.4	Toimintakyvyn tukeminen	21
7	Opinnäytetyön toteutus	22
7.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	22
7.2	Tutkimusmenetelmä	24
7.3	Haastattelujen toteutus	26
7.4	Aineiston analyysi	28
8	Tulokset	30
8.1	Vapaaehtoistyö ja asukkaiden toimintakyky	30
8.2	Vapaaehtoistyön merkitys ja hyödyt henkilökunnalle	35

8.3	Vapaaehtoistyön negatiiviset puolet	37
8.4	Muita huomioita	40
8.5	Tulosten yhteenveto	40
8.5.1	Asukkaat	40
8.5.2	Henkilökunta	42
9	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	42
10	Opinnäytetyön luotettavuudesta ja eettisyydestä	47
11	Pohdinta	49
	Lähteet	51
	Liite 1. Haastattelurunko	
	Liite 2. Tiedote opinnäytetyötutkimuksesta	
	Liite 3. Tiedote opinnäytetyötutkimukseen osallistujille	

1 Johdanto

Vapaaehtoistyö on hyödyllistä sekä yhteiskunnalle että yksilöille. Vapaaehtoistyö yhdistää ihmisiä, antaa mahdollisuuksia oppia uutta ja osallistua. Yli kolmannes suomalaisista aikuisista tekee jonkinlaista vapaaehtoistyötä ja se koskettaa monien arkipäivää. Vapaaehtoistyöpaikkoja on tarjolla esimerkiksi erilaisissa järjestöissä, kirkolla ja kunnilla. (Mikä vapaaehtoistoiminta? n.d.) Opinnäytetyöni käsittelee vapaaehtoistyötä Kustaankartanon vanhainkodissa. Aiheen teki ajankohtaiseksi se, että vuosi 2011 oli julistettu Euroopan vapaaehtoistoiminnan vuodeksi. Euroopan unionin teemavuoden tarkoituksena oli kannustaa yhä useampia osallistumaan vapaaehtoistoimintaan ja tuoda esiin vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallista merkitystä. (Euroopan vapaaehtoistoiminnan teemavuosi 2011.) Myös Kustaankartanossa oli teemavuodelle suunnitteilla kehittämishanke, jonka tavoitteena oli muun muassa vapaaehtoistoiminnan konkretisointi, toiminnan näkyväksi tekeminen sekä henkilökunnan ja vapaaehtoisten välisen yhteistyön kehittäminen (Jäämies 2010). Mielenkiintoni aihetta kohtaan herättivät omat kokemukseni Kustaankartanon vapaaehtoisena olostani sekä kiinnostukseni vanhus- ja vapaaehtoistyöhön.

Aloittaessani suunnittelemaan opinnäytetyötäni mietin muutamaa alustavaa eri aiheideaa, jotka liittyivät vanhainkodissa tehtävään vapaaehtoistyöhön. Tämän jälkeen otin yhteyttä Kustaankartanon vanhustenkeskuksen silloiseen vapaaehtoistyön koordinaattori Saara Jäämieheen kysyäkseni Kustaankartanon kiinnostusta olla mukana opinnäytetyötutkimuksessani. Yhteisessä tapaamisessa keskustelimme näkökulmavaihtoehtoini Jäämiehen ja hänen esimiehensä Kustaankartanon palvelukeskuksen vastaavan ohjaajan Pirjo Tyllilän kanssa. Päädyimme siihen tulokseen, että nimenomaan henkilökunnan näkökulma vapaaehtoistyöhön olisi kiinnostava, sillä sitä ei juurikaan oltu Kustaankartanossa tutkittu. Laadullisen opinnäytetyöni tarkoituksiksi muodostui siis tuoda esille Kustaankartanon henkilökunnan ajatuksia vapaaehtoistoiminnasta haastatteleamalla heitä, ja sitä kautta saada mahdollista uutta tietoa Kustaankartanon vapaaehtoistoiminnasta käytettäväksi esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Rajasin aiheen vielä tarkemmin vapaaehtoistyön merkitykseen Kustaankartanon vanhainkodissa asukkaiden ja henkilökunnan osalta, ja työlleni muodostui kolme tavoitetta. Yhtenä näistä oli selvittää, mikä merkitys vapaaehtoistyöllä on Kustaankartanon vanhainkodin asukkaille

ja erityisesti heidän toimintakyvylleen. Toimintakyvyn käsite toimii myös työni teoreettisena viitekehyksenä. Se oli sopiva valinta, koska vanhusten parissa tehtävä ammatillinen työ tähtää muun muassa toimintakyvyn edistämiseen ja myös vapaaehtoistoiminnalla on mahdollista vaikuttaa vanhusten toimintakykyisyyteen (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 18; Kustaankartanon vapaaehtoistoiminta n.d.). Tässä työssä selvitin tätä vapaaehtoistyön vaikutusta ja sitä, miten se osastoilla näkyy. Käytin lisäksi viitekehyksenä aiempia vapaaehtoistyön merkityksestä kertovia tutkimuksia. Toisena tavoitteenani oli selvittää, millainen on vapaaehtoistyön merkitys ja sen tuomat mahdolliset hyödyt henkilökunnalle. Vapaaehtoistyöhön ei ymmärrettävästi liitetä juuri negatiivisia puolia, mutta halusin saada selville myös, olisiko vapaaehtoistyössä ollenkaan niitä. Tavoitteena oli siksi myös selvittää, onko vapaaehtoistoiminnassa mitään negatiivista asukkaiden ja henkilökunnan kannalta. Aineiston keräsin teemahaastatteluilla ja analysoin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyöni alussa määrittelen ja käsittelen yleisesti vapaaehtoistoimintaa. Näin toivon avaavani lukijalle vapaaehtoistyön käsitettä ja yleisempää merkitystä. Seuraavaksi kerron vanhusten hoidosta eli siitä, miten vanhusten hoito on järjestetty, miltä sen tulevaisuus näyttää ja mikä merkitys viriketoiminnalla on, sillä se liittyy kiinteästi myös vapaaehtoistoimintaan. Tätä seuraa Kustaankartanon ja siellä tehtävän vapaaehtoistoiminnan esittely. Tämän jälkeen nostan esiin aiempia aihetta koskevia tutkimuksia, erityisesti sellaisia, joissa on selvitetty ammattihenkilöstön näkemyksiä vapaaehtoistoiminnasta. Aiheesta on julkaistu Suomessa melko vähän tutkimuksia päätellen löytyneiden tutkimusten määrästä. Seuraavaksi käsittelen toimintakykyä. Tämän jälkeen kerron opinnäytetyön toteuttamisesta, tuloksista ja niistä tekemistäni johtopäätöksistä sekä arvioin työn luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopetan työni aiheittani koskevaan pohdintaan.

2 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyötä tehdään monissa eri paikoissa, monenlaisten ihmisten voimin ja parissa. Aina ei välttämättä tule edes ajatelleeksi, mikä kaikki toiminta on itse asiassa vapaaehtoistyötä ja miten suuri merkitys sillä on yhteiskunnassamme. Avaan tässä luvussa sitä, mitä vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan ja mitkä ovat sen keskeiset

periaatteet, mitä se edellyttää, millainen on sen suhde ammatilliseen työhön ja mikä on sen yhteiskunnallinen merkitys. Koska näkökulmani on nimenomaan ammattihenkilöstön, en käsittele esimerkiksi niitä motiiveja, jotka tuovat ihmisiä vapaaehtoistoiminnan pariin.

Käytän opinnäytetyössäni sekä käsitettä vapaaehtoistyö että vapaaehtoistoiminta. Koskenvesa (2001: 126) pohtii näiden termien vivahde-eroa todeten, että työ on jotain, mitä tehdään työksi eikä vapaaehtoinen ei ole vapaaehtoisalueellaan työssä vaan toimijana. Siksi termi vapaaehtoistoiminta olisi hänestä sopivampi termi. Koskiaho (2001: 16) puolestaan määrittelee vapaaehtoistyön ja -toiminnan eron niin, että vapaaehtoistyö viittaa yksilöiden tai yhteisöjen tekemään konkreettiseen toimintaan, kun taas vapaaehtoistoiminta viittaa edellä mainittua toimintaa organisoivien järjestöjen toimintaan. Tässä työssä käytän termejä vapaaehtoistyö ja -toiminta kuitenkin toistensa synonyymeinä, sillä näitä käsitteitä käytetään usein rinnakkaisina eivätkä niiden määritelmät ole juurikaan ristiriidassa keskenään – lähinnä kyse on laajuus- ja painotuseroista (Porkka 2009: 60).

2.1 Mitä vapaaehtoistyö on?

Vapaaehtoistyön määritelmässä korostetaan sitä, että vapaaehtoistyötä tehdään tavallisen ihmisen tiedoilla ja taidoilla, hyödyntäen tekijän omaa elämäkokemusta ja persoonallisuutta. Vapaaehtoistyön tekijä sitoutuu toimintaan omasta vapaasta tahdostaan ja tekee työtä omalla ajallaan ilman rahallista korvausta. Käsitteenä vapaaehtoistyö painottaa yksilön toimintaa, joka kuitenkin tapahtuu organisoituna ja liittyy laajempaan järjestelmälliseen, intentionaaliseen toimintaan. Tämä erottaa vapaaehtoistyön mistä tahansa arkipäiväisestä avusta esimerkiksi naapurille tai omaiselle. Erona on myös se, että avun kohteena ovat auttajalle vieraat ihmiset. Vapaaehtoistyö on sosiaaliyhteiskunnallista toimintaa, jonka vastakohtana on valtion ja muiden julkisten viranomaisten toiminta. (Koskiaho 2001: 16; Mykkänen-Hänninen 2007: 11.) Vapaaehtoistoiminta on siis osa niin sanottua kolmatta sektoria. Kolmas sektori pitää sisällään epävirallisen ja hyötyä tavoittelemattoman toiminnan aina lähipiiristä huolehtimisesta järjestöjen tekemään avustustyöhön asti. (Yeung 2002: 12.) Vapaaehtoistoiminnan voi myös määritellä prosessiksi, jossa ihmiset ryhtyvät yhdessä parantamaan elämänlaatuaan ja voittamaan vaikeuksiaan (Lehtinen 1997: 17).

2.2 Vapaaehtoistyön periaatteet ja edellytykset

Vapaaehtoistyölle voidaan määritellä periaatteita, joiden mukaan sitä tehdään. Nämä periaatteet vaihtelevat jonkin verran eri lähteissä, ja nostan tässä esiin joitakin usein mainittuja. Vapaaehtoistoiminnan edellytykset linkittyvät osittain sen periaatteisiin, joten käsittelen tässä periaatteiden jälkeen myös niitä asioita, joita vapaaehtoistoiminta edellyttää.

Vapaaehtoistyön ensimmäisenä periaatteena tulee pitää sitä, että se todella on vapaaehtoista; kaikki osallistujat toimivat omasta halustaan ja täysivaltaisina subjekteina. Itsemäärääminen ei tässä koske vain auttajaa, vaan myös autettavaa. (Lehtinen 1997: 20.) Vapaaehtoisella on oikeus valita tehtävänsä ja myös kieltäytyä tehtävästä, jos hän ei sitä enää halua tehdä. Vapaaehtoistyötä voi tehdä kertaluontoisesti, tilapäisesti, silloin tällöin tai säännöllisesti. (Auttamisen iloa 2010: 16.)

Toisena periaatteena voi pitää palkattomuutta. Vapaaehtoistyöstä ei makseta kenellekään palkkaa tai palkkioita. Sen sijaan vapaaehtoiselle voidaan korvata toiminnasta hänelle aiheutuvia kuluja. (Lehtinen 1997: 20.) Kulukorvauksen tarkoituksena on varmistaa se, ettei varattomuus ole esteenä vapaaehtoistoiminnassa mukana olemiselle (Porkka 2009: 65). Kulukorvauksia voi ajatella maksettavan esimerkiksi leivontaan käytetyistä aineista, kun vapaaehtoinen on leiponut vapaaehtoisvoimin toimivassa kahvilassa myytäviä leivonnaisia.

Kolmannen periaatteen mukaisesti vapaaehtoistyötä tehdään tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin. Toiminnassa ollaan mukana omana itsenään. Oma elämäkokemus, omat tiedot ja taidot ovat niitä resursseja, joita vapaaehtoinen työssään voi hyödyntää. Jokaiselle löytyy jokin tehtävä, joka hänelle sopii. (Auttamisen iloa 2010: 16; Lehtinen 1997: 20.) Jokaiselle myös pyritään löytämään tämä oma, juuri kyseiselle henkilölle sopiva tehtävä (Porkka 2009: 65).

Neljäntenä periaatteena voi pitää sitä, että vapaaehtoistyötä tehdään autettavan ehdoilla. Vapaaehtoistyön on tarkoitus tukea ja edesauttaa avunsaajan hyvinvointia ja arjessa selviytymistä. Vapaaehtoinen siis parantaa avunsaajan elämänlaatua. Hän ei

tee valintoja tai päätöksiä avunsaajan puolesta, ja avunsaajalla on myös oikeus valita vapaaehtoisekseen kenet haluaa ja myös päättää suhde niin halutessaan. (Auttamisen iloa 2010: 16.) Tämä periaate linkittyy ensimmäisenä mainitsemaani vapaaehtoisuuden periaatteeseen.

Vapaaehtoistoiminnan periaatteisiin liittyy myös tasa-arvoisuus. Vapaaehtoistyöhön liittyy vuorovaikutusta, jossa on keskeistä molemminpuolinen kunnioitus – auttaja ja autettava ovat tasa-arvoisia keskenään. (Auttamisen iloa 2010: 17.)

Vapaaehtoistyön periaatteita ovat myös luottamuksellisuus sekä luotettavuus. Vapaaehtoinen on vaitiolovelvollinen eikä saa kertoa autettavan asioista ulkopuolisille ilman autettavan lupaa. Jos tilanne on vaikea, vapaaehtoisen tulee kääntyä ammattilaisten puoleen apua saadakseen, kunnioittaen kuitenkin vaitiolovelvollisuuttaan. Luotettavuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että vapaaehtoinen tekee sen, mitä on sovittu ja niin hyvin kuin osaa. Ei pidä luvata enempää kuin mihin omat voimat ja aika riittävät. Tämän vuoksi alkuun kannattaakin luvata vähemmän, jotta lupauksensa pystyy varmasti myös pitämään. (Auttamisen iloa 2010: 17.)

Vapaaehtoistyötä tekevällä tulee myös olla oikeus tukeen ja ohjaukseen (Auttamisen iloa 2010: 17). Vapaaehtoisen tehtävistä riippuen hänen tulee saada koulutusta, ohjausta ja konsultointia. Ilman tätä huolenpitoa vapaaehtoiset eivät halua tai jaksa toimia tehtävissään kauaa. Vapaaehtoistoimintaan liittyvien ammattityöntekijöiden tulisikin osata toimia niin, että he ovat taustalla, mutta tarvittaessa aina saatavilla. Tärkeää on myös järjestää vapaaehtoistyötä tekeville mahdollisuus tavata muita vapaaehtoisia. Tällä vertaistueella on merkitystä vapaaehtoistyössä jaksamiselle – ammattityöntekijöiden apu ja tuki ovat toissijaisia vertaistukeen verrattuna. (Lehtinen 1997: 21.) Tätä kohtaa voidaan pitää sekä vapaaehtoistoiminnan periaatteena että edellytyksenä.

Vapaaehtoistoiminnan edellyttää sitä organisoivalta taholta myös joitakin muita asioita. Se edellyttää, että sille on tarvetta, oma tunnustettu tehtäväkenttensä sekä resurssit, joita toiminta vaatii. Tähän liittyy se, että vapaaehtoistyö ja ammattityö ymmärretään

rinnakkaisina ja tasavertaisina, joskus myös toisilleen vaihtoehtoisina tukimuotoina. Ne eivät voi eivätkä saa korvata toisiaan. (Porkka 2009: 65.)

Resursseihin liittyy myös se, että palkattomuudesta huolimatta vapaaehtoistyö maksaa. Vaikka vapaaehtoistyö muodollisesti on ilmaista, niin se ei silti ole kulutonta. Vapaaehtoistoiminta tarvitsee tuekseen ammattityöntekijöiden apua. Tiedotus, puhelinlaskut, posti- ja matkakulut vievät myös rahaa. (Lehtinen 1997: 21.) Samoin rahaa vaativat esimerkiksi mahdolliset, jo periaatteissa mainitut kulukorvaukset ja koulutus. Kuluja aiheuttavat myös tarkoituksenmukaiset toimitilat, vapaaehtoisten rekrytointi ja vakuuttaminen (Porkka 2009: 65).

Vaikka vapaaehtoistoimintaa rahoitettaisiin julkisin varoin, on sitä ainoastaan tuettava, ei määrättävä. Vapaaehtoistyön tulisi olla tekijöidensä lähtökohdista nousevaa ja omaehtoista toimintaa. Liika julkisen tuen helposti mukanaan tuoma kontrolli ja mahdollinen vallankäyttö tukahduttavat vapaaehtoistoiminnan. Sen sijaan vapaaehtoistoiminnan kehittymiselle on annettava aikaa ja tilaa, lupa kokeilla erilaisia asioita. (Lehtinen 1997: 21.) Tämä ei silti sulje pois sitä, että vapaaehtoistoiminnan toteuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja suunnitelmallista koordinoitua ja tukemista (Porkka 2009: 65).

2.3 Vapaaehtoistyö ja ammattityö

Palvelun tuottajan tulee organisaation sisällä määritellä, mitkä tehtävät kuuluvat ammattilaisille ja mitkä vapaaehtoisille. Jako on tehtävä tarkoituksenmukaisesti ja siinä on huomioitava, että vaikka ammattiauttamisen ja vapaaehtoistyön tavoite sosiaalialalla on yhteinen, ovat tehtävät erilaisia. (Mykkänen-Hänninen 2007: 33.)

Ammattiauttajalla on työnsä pohjana alan koulutus ja sen mukanaan tuoma ammattitaito. Ammattilainen voi myös reflektoida omaa työtään työyhteisössään ja työnohjauksessa. Hänellä on yhteyksiä muihin alan toimijoihin, joiden kanssa hän voi vaihtaa ajatuksiaan. Ammattilaisella on tieto palvelujärjestelmän kokonaisuudesta ja omasta asemastaan tässä kokonaisuudessa. Ammattiauttajan tehtäviin kuuluu asiakkaan tilanteen ja hoidon tarpeen arviointi sekä hoitosuunnitelman laatiminen. Ammattilaisen tulee kyetä arvioimaan sitä, onko apu oikea-aikaista ja riittävää.

Koulutuksen myötä hänellä on valmiudet kohdata myös esimerkiksi kriisitilanteita ja ymmärtää paremmin kaikkia auttamistapahtumaan liittyviä tekijöitä. Erona vapaaehtoistyöhön on myös se, että ammattilainen saa työstään palkkaa, ja häntä ohjaavat ja rajaavat työssään erilaiset lait ja ammattieettiset ohjeet. Ammattilaisella on myös ammattitaitoa, joka antaa välineitä itsensä suojelemiseen vaikeissa, esimerkiksi tunne-elämää kuormittavissa tilanteissa. (Mykkänen-Hänninen 2007: 33–34.)

Vapaaehtoistyö perustuu haluun auttaa ja tukea. Joitain poikkeuksia lukuun ottamatta vapaaehtoistyöntekijältä ei odoteta ammatillisen koulutuksen mukanaan tuomaa pätevyyttä eikä vapaaehtoisen tehtäviin voi kuulua edellä mainitut avun- tai hoidontarpeen arvioinnit. Vapaaehtoisella ei ole tukenaan teoriaosaamista, jonka avulla ymmärtää ihmismielen tapoja reagoida asioihin ja suojata itseään tehtävissä, jotka saattavat olla tunne-elämää kuormittavia. Vapaaehtoista eivät myöskään sido samat ammattieettiset ohjeistukset kuin ammattilaista, vaikka myös vapaaehtoisella on salassapitovelvollisuus niistä asioista, joita hän työssään kohtaa ja kuulee. Organisaation säännöt ja ohjeet koskevat myös vapaaehtoisia, eikä vapaaehtoisille saa asettaa perustelemattomia sääntöjä, jotka saattaisivat toimia vain vallankäytön välineinä ja viestiä ammattilaisten auktoriteettiasemasta. Vapaaehtoiset eivät ole olemassa toimiakseen ammattilaisten apulaisina ja renkeinä, vaan heillä on oma roolinsa ammattityön rinnalla. Organisaation työrauhan vuoksi ammattilaisten ja vapaaehtoisten toimenkuvien tulee olla selkeitä ja vastuualueiden rajattuja. Toistensa toiminnasta tulee kuitenkin olla tietoisia, jolloin vapaaehtoistyö ja ammatillinen työ muodostavat yhdessä toimivan kokonaisuuden (Mykkänen-Hänninen 2007: 34–35.) Hartikaisen (2009: 131–132) tutkimuksen mukaan vapaaehtoisilla on oma merkityksellinen roolinsa vanhusten pitkäaikaishoidossa. Vapaaehtoiset ovat ystäviä, omaisten korvikkeita ja hoivaajia. Henkilökunnan mukaan vapaaehtoiset ovat kumppaneita ja tärkeää on, että vapaaehtoistyön rajoista on sovittu yhdessä. Selkeällä työnjaolla voidaan lisätä luottamusta.

2.4 Vapaaehtoistyön yhteiskunnallinen merkitys

Suomi on ikääntyvä yhteiskunta. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa on tällä hetkellä yli 65-vuotiaita 17 % väestöstä ja määrä nousee vuoteen 2040 kymmenellä prosentilla. Samaan aikaan työikäisten määrä vähenee nykyisestä 66 %:sta vuoteen 2040

mennessä kahdeksalla prosentilla. (Väestöennuste 2009–2060 2009.) Tämä on seurausta suurten ikäluokkien eläkkeelle jäämisestä. Tilannetta konkretisoi hyvin tieto, että eläkeikäisten eli yli 65-vuotiaiden määrä lähes kaksinkertaistuu nykyisestä seuraavien viidenkymmenen vuoden aikana (Väestöennuste 2009–2060 2009). On selvää, että tämä kehitys heikentää yhteiskunnan huoltosuhdetta ja vaikeuttaa nykyisenkaltaisten hyvinvointipalvelujen ylläpitoa. Ikääntyminen tuo mukanaan kustannuksia, joita kattamassa on yhä pienenevä työtätekevien joukko.

Hyvinvointipolitiikan perinteinen tavoite on ollut, että kansalaisilla olisi mahdollisimman tasa-arvoiset edellytykset hyvinvoinnin tavoittelemiseen. 2010-luvun politiikkaohjelmissa ovat alkaneet resurssien tasa-arvoisen jakamisen ohella korostua sellaiset asiat kuin kansalaisten toimintakykyjen lisääminen, omaehtoinen selviytyminen ja elinikäinen kehittyminen, jotta kansantalous olisi kestäväällä pohjalla muuttuvassa yhteiskunnassa. Näiden lisäksi esiin on nostettu yhteisöllisyys ja vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen. (Björklund – Sarlio-Siintola 2010: 37.) Edellisen kappaleen perusteella nämä ajatukset eivät ole yllättäviä, sillä nykyisenkaltaisen palvelu- ja etuusverkoston ylläpito käynee kustannustensa vuoksi mahdottomaksi tulevaisuudessa ilman tuntuvia veronkorotuksia tai suurta velanottoa.

Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnalliseen merkittävyyteen havahduttiin monissa länsimaissa uudelleen 1990-luvun alkupuolella. Suomessakin 90-luvun alun lama vaikutti vapaaehtoistoiminnan tarpeeseen ja arvostukseen. 1990-luvulla vapaaehtoistointa myös nousi pysyvästi julkisen keskustelun keskiöön. Vapaaehtoistyöntekijät ja aktiiviset kansalaiset ovat nykyään oleellisia osia yhteiskunnan ongelmanratkaisumalleissa. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallinen merkitys liittyy paitsi jo edellä mainittuihin hyvinvointipalveluihin, myös osallistumiseen ja demokratian säilymiseen elävänä. (Matthies 2005: 306–307; Yeung 2002: 11, 71.)

Kansainvälisestäkin vertailtuna suomalaiset tekevät paljon vapaaehtoistyötä. Suosituin vapaaehtoistoiminnan alue on urheilu, mutta heti seuraavana on vanhustenhuollonkin käsittävä sosiaali- ja terveysala. (Yeung 2002: 71.) Vapaaehtoistyössä näkyy kansalaisvaikuttaminen ja demokratia parhaimmillaan. Vapaaehtoistyöllä on paljon merkitystä jo mainittujen alueiden lisäksi myös monille muille yhteiskunnan osa-

alueille, esimerkiksi koulutukselle, nuorisotyölle, kulttuurille, ympäristölle, humanitaariselle avulle, kehitysyhteistyölle ja tutkimukselle. Vapaaehtoistyöstä on hyötyä sekä yhteiskunnalle että vapaaehtoistyötä tekeville yksilöille. Sen tulokset edistävät yhteiskunnan sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta. Samalla se edistää vapaaehtoisten oppimista ja taitoja sekä henkilökohtaista kehitystä. Euroopassa vapaaehtoistyöllä on pitkä ja vahva historia. Yhteiskunnan muuttuessa ja yksilöllisyyden, itsemääräämisoikeuden ja itseilmaisun painottumisen myötä kansalaisvaikuttaminen on kuitenkin muuttunut. Vapaaehtoistoiminnalle tämä muutos on ollut haastavaa. Sen tulisi sopeutua uudenlaisiin osallistumisen muotoihin, joille on usein tyypillistä valikoiva ja lyhytaikainen sitoutuminen. Toimintatapoja on muutettava, jotta vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on useammille ihmisille mahdollista omilla tavoillaan ja eri vaiheissa elämää. (Euroopan yhteisöjen komissio 2009: 2.)

Vapaaehtoistyöllä on myös kansantaloudellista merkitystä. Vapaaehtoistyön kansantaloudellisista vaikutuksista on valmistunut Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa tutkimus. Tutkimuksessa tutkittiin Mannerheimin Lastensuojeluliitossa, Suomen 4H-liitossa, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestössä ja Suomen Punaisessa Ristissä tehtävää vapaaehtoistyötä, sen vaikutusta kansantaloudellisesti ja rahallista arvoa. Tutkimus perustui kyseisten järjestöjen antamiin tietoihin vapaaehtoistyön määrästä ja kustannuksista, järjestöjen omiin dokumentteihin toiminnan taloudesta sekä Tilastokeskuksen aluetilinpidon tilastoihin koskien eri toimialojen tuotantoa ja työllisyyttä. Tutkimuksessa kävi ilmi muun muassa, että vapaaehtoistyöhön sijoitetulla yhdellä eurolla saadaan noin kuusinkertainen tuotos yhtä työtuntia kohti laskettuna. (Laasanen 2011: 9, 14–15, 19.)

Vapaaehtoistyön merkitys ei varmasti tulevaisuudessa ainakaan vähene. Hartikainen (2009: 133–134) toteaa tutkimuksessaan, että varsinkin vanhustenhoidossa on paljon tehtäviä, joissa vapaaehtoistyötä voitaisiin käyttää. Näin ollen vapaaehtoistyö voi olla tulevaisuudessa tärkeä voimavara ja resurssi. Vapaaehtoistyöllä ei voi korvata ammatillista työtä, mutta se voi tuoda siihen oman lisänsä – ammatillinen sekä vapaaehtoinen työ voivat täydentää toisiaan. Myös Ruralia-instituutin tutkimuksessa arvioidaan, että vapaaehtoistoiminnan rooli korostuu tulevaisuudessa (Laasanen 2011: 20).

3 Vanhusten hoito

3.1 Hoitopaikat

Vanhuksille järjestetään heidän tarvitsemaansa apua omissa kodeissa kotihoidon turvin sekä erilaisissa asumisyksiköissä. Näitä palveluja on saatavilla julkisen sektorin järjestämänä tai niitä voi itse ostaa yksityisiltä palveluntuottajilta. Myös Helsingin kaupunki käyttää yksityisiä asumispalveluntuottajia ostamalla palveluja heiltä. Palveluasuminen on tarkoitettu sellaisille yli 65-vuotiaille, jotka tarvitsevat paljon ympärivuorokautista hoivaa ja apua, eivätkä enää selviä omissa kodeissaan. Palveluasuminen on asumista itsenäisessä asunnossa tai ryhmäkodissa. Palvelutaloissa järjestettävää asumista on olemassa sekä lyhyt- että pitkäaikaista. Tavoitteena on turvallinen ja mahdollisimman omatoiminen asuminen. (Palveluasuminen n.d.; Lyhytaikainen palveluasuminen n.d.; Pitkäaikainen palveluasuminen n.d.) Vanhainkodit puolestaan on tarkoitettu niille vanhuksille, jotka eivät selviä kotonaan eivätkä enää palveluasunnoissakaan, vaan tarvitsevat jatkuvaa, ympärivuorokautista hoitoa. Helsingissä on noin 2400 vanhainkotipaikkaa, joista noin 1000 kaupungin omissa vanhainkodeissa ja loput ostopalvelupaikoissa. Kustaankartano on Helsingin kaupungin oma vanhainkoti. (Vanhainkodit n.d.; Yksityiset vanhainkodit n.d.)

3.2 Vanhustenhoidon tulevaisuus

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Suomen Kuntaliitto ovat julkistaneet ikäihmisten palvelujen laatusuosituksen, jossa otetaan kantaa muun muassa vanhusten pitkäaikaishoivan järjestämiseen. Suosituksessa esitetään pitkäaikaishoivan muuttamista niin, että perinteisten vanhainkotien ja terveyskeskusten vuodeosastojen sijaan hoiva järjestetään vanhusten toiveiden mukaisesti heidän kodeissaan tai kodinomaisessa ympäristössä, josta esimerkkinä mainitaan tehostetun palveluasumisen yksiköt. Tavoitteeksi asetetaan myös uudenlaisen hoivapalvelumuodon luominen, jonka turvin tarjottaisiin kuntouttavaa, pitkäaikaista hoivaa joustavin lääkäripalveluin ja ympärivuorokautisen henkilökunnan voimin. Lisäksi suosituksessa otetaan erikseen kantaa dementiaa sairastavien ihmisten tilanteeseen. Myös heidän nykyistä pidempää kotona asumista halutaan tukea. Tämä vaatii palvelujärjestelmän kehittämistä niin, että painotetaan kotona asumista tukevia ja mahdollistavia sosiaali- ja terveyspalveluja.

Esimerkkejä tällaisista jo nykyisin tarjolla olevista palveluista ovat vanhusten päivätoiminta, joka mahdollistaa muun muassa muistihäiriöisen hoitajana toimivalle omaiselle levon hoitotyöstä viikottain päivän ajaksi, sekä jo mainitut lyhytaikaishoitajaksot. Näillä tuetaan kotona asumista ja omaishoitoa. Suosituksessa todetaan, että laajempi kotihoito ja vanhusten asuinolojen kohentuminen vähentävät normaalin palveluasumisen tarvetta, minkä seurauksena palveluasuminen painottuisi tehostettuun palveluasumiseen. Tämä, riittävä kotihoito sekä uudenlaisten hoivapalvelujen kehittäminen mahdollistavat pitkäaikaisen laitoshoidon osuuden pienentämisen. Valtakunnallisen tavoitteen mukaan vuoteen 2012 mennessä enää vain kolme prosenttia ikäihmisistä hoidettaisiin vanhainkodeissa tai terveyskeskusten vuodeosastoilla. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008: 28–30.)

Kotona yhä iäkkäämmäksi asuminen näyttää siis olevan tulevaisuuden suunta. Koti- ja tukipalveluiden tulee olla riittäviä ja monipuolisia, ja asiakkaita tulee palveluohjauksen keinoin auttaa hyötymään sekä julkisen, yksityisen että kolmannen sektorin palveluista. Jos siis asiakas ei täytä kunnan palvelujen kriteereitä, häntä tulee ohjata käyttämään muita, esimerkiksi omalla rahalla maksettavia palveluja. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008: 27–28.)

Tulevaisuudessa vanhustenhoitoa saattaa myös olla määrittämässä laki. Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmistelun alla niin sanottu ikälaki, jossa määritellään kuntia velvoittavat yhtenäiset vanhustenhoidon vaatimukset. Lain perusteluna on se, että nykyisin hoidon taso vaihtelee eri puolilla maata. Hoivatakuuta kannattaa Helsingin Sanomien keväällä 2011 vaalikonevastauksistaan poimiman tiedon mukaan 166 kansanedustajaa eli selvä enemmistö eduskunnasta. (Hämäläinen – Rokka 2011.)

3.3 Viriketoiminta ja sen merkitys ikääntyneille

Viriketoiminta on tärkeää kaikille, mutta erityisesti huonokuntoisille vanhuksille. Heidän henkisen vireytensä säilyminen on riippuvainen muiden ihmisten avusta ja tuesta. Kuntouttava viriketoiminta koostuu erilaisista toiminnoista, työmuodoista ja ympäristöön vaikuttamisen keinoista, jotka tukevat psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä nostavat mielialaa. Viriketoiminta ehkäisee apaattisuutta, masentuneisuutta ja toimintakyvyn laskua. Vanhuksilla, joilla on paljon harrastuksia ja

toimintamahdollisuuksia, on parempi psyykkinen toimintakyky. Virikkeellinen ympäristö ja henkisten toimintojen harjoittaminen hidastavat aivojen toiminnallista vanhenemista. Ympäristöstä eristykseen joutuminen, sosiaalisten suhteiden väheneminen ja aistien heikentyminen vaikuttavat virikkeiden vähenemiseen. Tämä tilanne voi olla esimerkiksi kotonaan yksin asuvalla tai vanhainkodissa elävällä vanhuksella. Tämä voi aiheuttaa henkisten kykyjen laskua ja nopeutuvaa hermosolujen tuhoutumista. Siksi on tärkeää, että vanhuksille on tarjolla päivittäin erilaisia harjoitustilanteita. (Airila 2002: 9–10.)

Viriketoiminta ei siis ole ainoastaan ajankulua ja mukavaa puuhastelua, vaan se on asiakaslähtöistä tavoitteellista ja kuntouttavaa toimintaa. Kuntouttava työote tukee toimintakyvyn eri osa-alueita ja vanhuksen omia voimavaroja. Mitä huonompikuntoinen vanhus on, sitä yksilöllisempää viriketoiminnan tulisi olla. Harjoituksilla tuetaan ja ylläpidetään vanhuksen omia kykyjä, taitoja ja selviytymistä. Kuntouttavan viriketoiminnan tavoitteet asetetaan yksilöllisesti ja vanhuksen toiveita kuunnellen, ne perustuvat vanhuksen toimintakykyyn. Toiminnan toteutuksen pitää olla järjestelmällistä, monipuolista ja osa päivittäistä hoitotyötä. (Airila 2002: 11–12.)

4 Kustaankartano

Kustaankartanon vanhustenkeskus sijaitsee Oulunkylässä. Se muodostuu kahdeksasta kolmikerroksisesta talosta, joissa toimivat vanhainkotiosastot. Vanhainkodin lisäksi vanhustenkeskukseen kuuluvat kolme pienempää rakennusta, joista kaksi on kotiinkuntouttamiseen keskittyneen Kuntokartanon ja yksi hallinnon, palvelukeskuksen ja ravintokeskuksen käytössä. (Kustaankartanon vanhustenkeskus n.d; Kustaankartanon vanhainkotiosastot n.d.a.) Palvelukeskuksen erilaiset harrastustoiminnot ja tapahtumat on tarkoitettu kotona asuville eläkeläisille ja työttömille. Kustaankartanossa on myös tarjolla monenlaisia palveluja kuten kampaamo, kirjasto, ravintola, kappeli ja käsityökeskus (Palvelut n.d.). Kustaankartanossa on suuri ja rauhallinen piha-alue.

4.1 Vanhainkoti

Kustaankartanon vanhustenkeskuksessa toimii Suomen toiseksi suurin vanhainkoti, joka on aloittanut toimintansa noin 60 vuotta sitten. Osastoja on 23 ja hoitopaikkoja yhteensä noin 500. Yhdellä osastolla paikkoja on 21–28, ja suurin osa osastoista on jaettu pienemmiksi kodeiksi tai soluiksi. Tarjolla on sekä lyhyt- että pitkäaikaishoitoa. Osastoista osa on erikoistunut tietynlaisten asiakasryhmien hoitamiseen. Erikoisosaamista on muistisairaiden, psykogeriatrinen, liikuntarajoitteisten ja lyhytaikaishoidossa olevien asiakkaiden hoidossa. Lisäksi ruotsinkielisille on oma osastonsa. Kustaankartanossa toteutettava hoitotyö on yksilövastuista ja kuntoutumista edistävää, toimintakykyä ylläpitävää ja yhteisöllisen toimintamallin mukaista. Toiminnan pohjana ovat eettiset periaatteet ja hyvän hoidon kriteerit; yksilöllisyys, toimintakykyisyys, yhteisöllisyys, turvallisuus sekä hyvä johtajuus ja osaaminen. (Kustaankartanon vanhainkotosastot n.d.b; Kustaankartanon laatukäsikirja 2011: 4, 13.)

Kustaankartanossa työskentelee noin 480 henkilöä, joista 360 vanhainkodin puolella. Henkilökuntamitoitus on noin 0,7 eli yhtä asukasta kohden on noin 0,7 työntekijää. Osastoilla toimintaa johtaa osastonhoitaja, jonka lisäksi henkilökuntaan kuuluu sairaanhoitajia, hoitajia, sosiaaliohjaaja, fysioterapeutti ja hoitoapulainen. Lisäksi moniammatilliseen työryhmään kuuluu lääkäri ja tarvittaessa sosiaalityöntekijä, toimintaterapeutti, jalkaterapeutti, sairaalapastori, viriketyöntekijä ja kädentaitojenohjaaja. Osastoilla sairaanhoitajia on 25 %, hoitajia 65 % ja sosiaaliohjaajia ja terapeutteja yhteensä 10 %. (Kustaankartanon laatukäsikirja 2011: 15, 18.)

Kustaankartanossa pyritään edistämään asukkaiden omatoimisuutta ja itsenäistä selviytymistä tukemalla heidän jäljellä olevia voimavarojaan ja järjestämällä mahdollisuuksien mukaan toimintaa, joka on asukkaille mielekästä ja mieleistä. Kustaankartanossa on myös kehitetty voimavaralähtöinen hoitotyönmalli ”Aktivoiva arki”, joka on käytössä pitkäaikaissosastoilla. Mallissa hyödynnetään jokapäiväisiä arkisia toimintoja asukkaan toimintakyvyn ja elämänlaadun ylläpitämisessä ja kohentamisessa. Asiakkaan hoitotyön suunnitelmaan kirjataan aktivoivan arjen toimintoja, jotka ovat asukkaan harrastuksia ja muita asukkaalle mieluisia ja mielihyvää tuottavia toimintoja,

jotka aktivoivat asukasta omatoimisuuteen ja liikkumiseen. (Kustaankartanon laatukäsikirja 2011: 11, 13–14; Keränen ym. n.d: 7–8.)

4.2 Vapaaehtoistoiminta Kustaankartanossa

Kustaankartanossa on ollut vapaaehtoistoimintaa vuodesta 1996. Tällöin perustettiin toinen Kustaankartanossa toimivista yhdistyksistä: Kustaankartanon ystävät ry. Vuodesta 2008 alkaen Kustaankartanon vapaaehtoistoinnasta on vastannut keskuksen oma vapaaehtoistoiminnan koordinaattori, jonka tehtävänä on organisoida vapaaehtoistoimintaa. Työ pitää sisällään uusien vapaaehtoisten rekrytoinnin sekä tarvittavan perehdytyksen ja koulutuksen järjestämisen. Kaikki vapaaehtoiseksi haluavat haastatellaan, jotta muun muassa heidän motiivinsa, taitonsa ja se kuinka usein he voisivat vapaaehtoistyötä tehdä, tulee selvitettyksi. Koordinaattori myös tukee vapaaehtoisia ja järjestää yhdessä heidän kanssaan virkistymismahdollisuuksia, kuten retkiä ja juhlia. Hän tekee yhteistyötä muiden toimijoiden, sekä talon omien että ulkopuolisten, kanssa, lisää vapaaehtoistoiminnan näkyvyyttä ja hoitaa siitä tiedottamisen. Koordinaattori järjestää vapaaehtoisten yhteisiä tapaamisia ja ystävätoiminnan työnohjausta, joista jälkimmäistä yhdessä Kustaankartanon sairaalapastorin kanssa. (Nordberg 2009: 12; Jäämies 2010.) Vapaaehtoisille järjestetään pari kertaa vuodessa erilaisia maksuttomia koulutuksia. Kurssien aiheena ovat esimerkiksi Kustaankartanossa tehtävä vapaaehtoistyö, ikäihmisen kohtaaminen, vapaaehtoistoiminnan periaatteet sekä käytännön tilanteet ja apuvälinekoulutus. (Kustaankartanon vanhustenkeskus vapaaehtoistoiminta n.d..)

Kustaankartanossa toimii myös kaksi vapaaehtoistyötä tekevää yhdistystä: jo mainittu Kustaankartanon ystävät ry, jonka työn tavoitteena on asukkaiden avustaminen, piristäminen ja tukeminen, sekä asukkaiden omaisten ja ystävien Pro Kustaankartano ry. Sen tavoitteena on edistää asukkaiden hyvää hoitoa, lisätä asukkaiden ja hoitajien viihtyvyyttä sekä tukea omaisten ja henkilökunnan yhteistyötä. (Pro Kustaankartano ry:n toimintaan n.d.; Ystävät n.d..)

Vapaaehtoisia on Kustaankartanossa yhteensä noin sata. Viimeisen noin kolmen vuoden aikana määrä on lähes kolminkertaistunut. Kustaankartanon vapaaehtoistoiminnan voi myös katsoa olevan vetovoimaista, sillä vapaaehtoisia tulee

mukaan enemmän kuin mitä toiminnasta luopuu. Vapaaehtoistyöntekijän on mahdollista pitää myös taukoa toiminnassa mukana olemisesta. Pääosa vapaaehtoistyöntekijöistä tekee työtä kerran tai kaksi kuukaudessa, mutta viikoittainkin käyviä vapaaehtoisia on. Keskimäärin aikaa käytetään kerrallaan kaksi tuntia. Vapaaehtoisten ikäjakauma on melko suuri, 19:stä 85 vuoteen, suurimman osan ollessa kuitenkin eläkeläisiä. Vapaaehtoisille tiedotetaan toiminnasta ja ajankohtaisista asioista pääasiassa sähköpostin, mutta myös perinteisten kirjeiden muodossa. Toiminnalla on myös omat internet-sivunsa. (Jäämies 2010.) Lisäksi koordinaattorilla on oma Facebook-sivunsa, jossa hän muun muassa tiedottaa vapaaehtoistoimintaan liittyvistä asioista. Kun toimintaan tulee mukaan uusi vapaaehtoinen, koordinaattori on yhteydessä vanhainkodin osastojen nimettyihin vapaaehtoistoiminnan yhdyshenkilöihin, jotta sopiva osasto vapaaehtoiselle löydetään. Yhdyshenkilö perehdyttää uuden vapaaehtoisen muun muassa osaston toimintaan, sääntöihin ja opastaa tarvittaessa apuvälineiden kanssa. (Jäämies 2011.)

Tässä työssä keskityn vapaaehtoistoimintaan ainoastaan vanhainkotipuolella, joten en esittele tarkemmin kaikkea Kustaankartanon vapaaehtoistoimintaa, jota on myös palvelukeskuksen ja päivätoiminnan puolella (Jäämies 2010). Vanhainkodin puolella vapaaehtoisia toimii ainakin seuraavissa tehtävissä. Asukasystävinä toimivat vapaaehtoiset ovat yksittäisten vanhainkodin asukkaiden ystävinä tai tukihenkilöinä, osastoystävät puolestaan toimivat kaikkien osaston asukkaiden ystävinä. Vapaaehtoiset avustavat asukkaita ulkoilussa, lukevat osastoilla ääneen kirjoja tai lehtiä ja yleisesti pitävät seuraa asukkaille. Vapaaehtoiset voivat myös toimia avustajina tai kuljetus- ja saattoapuna Kustaankartanossa järjestettävissä juhlissa, tapahtumissa tai retkillä talon ulkopuolelle. Myös talkootyötä kuten makkaranpaistoa tapahtumissa tehdään vapaaehtoisvoimin. Jotkut järjestävät myös esimerkiksi esityksiä ja musiikkitoimintaa. (Nordberg 2009: 14; Toiminta n.d.) Vapaaehtoistoiminta tuo vaihtelua osastojen rutiineihin, parantaa asukkaiden viireystilaa ja lisää heidän toimintakykyisyyttään ja osallistumisen mahdollisuuksia (Kustaankartanon vapaaehtoistoiminta n.d.). Toimintamuotoja kehitettäessä on otettu huomioon vapaaehtoisten näkökulma ja toiveet (Jäämies 2010).

5 Vapaaehtoistyö ja vanhustyö

Tässä luvussa nostan esiin sellaisia vapaaehtoistoimintaan liittyviä tutkimuksia, jotka lähestyvät vapaaehtoistyötä samankaltaisesta näkökulmasta kuin tässä opinnäytetyössä eli tutkien sen merkitystä ammattihenkilöstölle tai autettaville. Asiaa on tutkittu myös vapaaehtoisten näkökulmasta, mutta sitä en tässä työssä käsittele. Esimerkiksi vapaaehtoisten motiiveja on tutkinut Anne Birgitta Pessi, jolta löytyy useita vapaaehtoistyöhön liittyviä julkaisuja.

Sosionomi Sinikka Salomaa on ylemmän amk-tutkintonsa opinnäytetyönä tehnyt vapaaehtoistyön kehittämishankkeen Helsingin sosiaaliviraston läntiselle alueelle. Työn tarkoituksena on ollut tuottaa tietoa vapaaehtoistyön mahdollisuuksista toimia sosiaaliviraston palveluiden tukena Länsi-Helsingissä. Yhtenä osana opinnäytetyötään Salomaa on selvittänyt, miten alueen työntekijät kokevat vapaaehtoistyön oman työnsä näkökulmasta ja millainen vapaaehtoistyö tukisi heidän työtään. Vastaajina on ollut työntekijöitä sekä aikuis-, vanhus- että lapsiperheiden palveluista. Tuloksista ilmenee, että työntekijöiden mielestä vapaaehtoistyöstä olisi hyötyä heidän asiakkailleen. Eri ikäluokkien tarpeet myös eroavat hieman toisistaan, mutta yhteisenä tekijänä ovat yksinäisyys ja vähäiset arjen ihmissuhteet. Vanhuspuolella tarvetta olisi erityisesti ystävätoiminnalle; juttuseuralle ja liikuntakaverille. Näin ehkäistäisiin yksinäisyyttä ja ylläpidettäisi fyysistä toimintakykyä, joista jälkimmäinen myös myöhästäisi laitoshoidon tarvetta. Vanhukset tarvitsisivat apua myös arkiasiointeihin kuten kauppa- tai pankkikäynneille. Lisäksi mm. vapaaehtoisten pitämien pienien juhlien ja erilaisten ryhmien katsottiin olevan hyödyksi. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että pienelle osalle ammattilaisista oli epäselvää, millaiset asiat kuuluvat vapaaehtoistyöntekijöiden työnkuvaan. Vapaaehtoisten toivottiin tekevän ammattihenkilöstölle kuuluvia tehtäviä, mikä ei ole vapaaehtoistyön periaatteiden mukaista. (Salomaa 2009: 90–92.)

Lisäksi Salomaan tutkimuksessa selvisi, että asiakkaan vapaaehtoistyön kautta saama apu auttaa myös työntekijää esimerkiksi työtaakkaa keventämällä. Kaikki sellainen apu, mikä edistää asiakkaan arjessa jaksamista ja selviytymistä hyödyttää myös sosiaaliviraston työntekijöitä. Arjen asioiden hoitamisessa auttavat tukihenkilöt ja vapaaehtoiset ystävät auttavat kaikkien kyselyyn vastanneiden vastualueiden työntekijöitä, koska tällainen tuki voi auttaa asiakkaan esimerkiksi vaikean

elämänvaiheen yli. Ennen kaikkea vapaaehtoistyöllä on kuitenkin ennaltaehkäisevä vaikutus, mikä vähentää sosiaalityön tarvetta. Vapaaehtoistyöllä asiakkaiden arkeen voidaan tuoda osallisuutta, vertaistukea ja apua. Vanhustyön työntekijät hyötyisivät myös siitä, jos vapaaehtoiset auttaisivat vanhuksia esimerkiksi pienissä kodin huoltotoissa tai muutoissa. Työntekijöiden kannalta tärkeää olisi myös hyvä vapaaehtoistyöstä tiedottaminen. (Salomaa 2009: 95–97.)

Nostan tässä lyhyesti esiin myös paljon omaa aiheittani muistuttavan Toni Kinnusen amk-opinnäytetyön, jossa hän on kartoittanut henkilökunnan näkemyksiä vapaaehtoistoiminnasta ja sen kehittämisestä Vanhusten palvelutaloyhdistyksessä. Tuloksista selvisi, että vapaaehtoistyö nähtiin tarpeellisena ja vapaaehtoiset yhteistyökumppaneina. Ammatillinen työ ja vapaaehtoistoiminta täydensivät toisiaan. Työntekijät kokivat, ettei heillä itsellään ollut riittävästi aikaa vanhusten kanssa olemiseen ja esimerkkeinä vapaaehtoisille sopivista tehtävistä mainittiin muun muassa seurustelu, ulkoilu ja ryhmätoiminnan järjestäminen. (Kinnunen 2009: 46.)

Anne Hartikaisen sosiaalipolitiikan väitöskirja on etnografinen tutkimus vanhusten ja vapaaehtoisten kohtaamisesta Keravan terveyskeskuksen pitkäaikaishoidon vuodeosastolla. Hartikainen on tutkinut sitä, miten vapaaehtoisuutta toteutetaan osaston arjessa, millaista vuorovaikutus vanhusten ja vapaaehtoisten välillä on ja mitä vapaaehtoisuus merkitsee edellä mainituille osapuolille. Tutkimuksessa kävi ilmi, että tärkeää vapaaehtoisessa hoivassa on osallisuus, tekeminen, luottamus ja läsnäolo. Vapaaehtoistyö edellyttää onnistuakseen kaikkien osapuolten – vanhusten, vapaaehtoisten ja henkilökunnan – keskinäistä luottamusta, selkeitä käsityksiä vastuunjaosta ja vapaaehtoistyöntekijöiden asemasta sekä roolista ammattihenkilöstön rinnalla. Tärkeitä ovat myös vapaaehtoisille järjestettävä työnohjaus ja yhteiset, säännölliset tapaamiset henkilökunnan kanssa, sillä nämä tukevat sitoutumista ja jaksamista. Hartikainen toteaa tutkimuksen osoittavan, että vapaaehtoistyö on vanhustyössä merkittävä voimavara. (Hartikainen 2009: 6–7.)

Hartikaisen tutkimuksessa ilmeni, että vapaaehtoisen ja vanhuksen välinen vuorovaikutus vaatii luottamusta. Vapaaehtoinen on auttajan tai hoivaajan roolissa, vanhus hoivattavan. Keskeistä on se, että kohtaamisessa vahvistetaan molempien osallisuutta ja identiteetin rakentumista. Vapaaehtoiset kunnioittivat vanhuksia

ainutlaatuisina persoonina. Vapaaehtoisten toiminta tuotti sekä heille itselleen että vanhuksille osallisuuden ja tekemisen areenoita. Esimerkiksi laulu- ja muisteluhetket tuottivat vanhuksille sosiaalisia areenoita. Vapaaehtoiset rikkoivat arkirutiineja ja toivat arkeen virikkeellisyyttä, loivat positiivista ilmapiiriä, ja näin nostivat vanhusten mielenvireyttä. Vapaaehtoiset myös esimerkiksi johdattivat keskusteluja vanhusten kanssa sellaisiin asioihin, joista tiesivät vanhusten nauttivan. He tukivat vanhusten oman elämänsä asiantuntijuutta, sekä pyrkivät viemään vanhusten ajatuksia sisäänpäin katsomisen sijaan osaston ulkopuolisiin asioihin. Vanhusten osallisuutta ja yhteisöön kuulumista vahvistivat osallistumiset vapaaehtoisten vetämiin ryhmiin. Ryhmissä myös mahdollistui vanhusten identiteetin vahvistuminen, kun heidän osaamisensa ja kykynsä esimerkiksi kädentaidoissa tai runojen lausunnassa nostettiin esiin. Vapaaehtoisten ja vanhusten kohtaamisessa tärkeää oli kiireettömyys ja ajan antaminen. Vanhusta ei ohitettu, ja läsnäolo tarkoitti aktiivista kuuntelua. Tärkeää tässä oli myös katsekontakti, eleet, ilmeet ja puhe. Vapaaehtoisten mukaan heidän tärkein tehtävänsä oli olla aidosti läsnä. (Hartikainen 2009: 127–131.)

Sairaalavapaaehtoistoiminta on Hartikaisen mukaan merkityksellistä ja hyödyllistä sekä vanhusten, vapaaehtoisten että henkilökunnan näkökulmasta. Merkitykset olivat osittain päällekkäisiä, sillä esimerkiksi vapaaehtoisen läsnäololla vanhuksen luona oli merkitystä kaikille kolmelle osallisena olevalle ryhmälle. Vanhus saa vapaaehtoistoiminnan kautta sosiaalisia kontakteja, kokemuksia kuulluksi ja arvostetuksi tulemisesta, ajankulua ja tekemistä sekä osallisuuden ja vertaisuuden kokemuksia. Vapaaehtoinen saa kokemuksia vertaisuudesta, tarpeellisuudesta ja vastavuoroisuudesta. Hän pääsee osaksi ryhmää ja hyödyntämään omaa osaamistaan, voi toteuttaa itseään sekä saa sosiaalisia kontakteja. Hoitajille vapaaehtoistyöstä on konkreettista apua, vapaaehtoistyö on vanhusten sosiaalista tukemista ja se lisää arkivirikkeellisyyttä. Vanhuksen on myös helpompi keskustella vapaaehtoisen kanssa vaikeistakin asioista, sillä tämä on ulkopuolinen verrattuna esimerkiksi omaisiin. Hoitajien mukaan heillä ei ole koskaan mahdollisuuksia päästä samankaltaiseen suhteeseen vanhusten kanssa kuin mitä vapaaehtoisilla on. (Hartikainen 2009: 132–133.)

6 Toimintakyky

Ikääntyminen tuo väistämättä mukanaan toimintakyvyn ja usein myös terveyden heikkenemisen, monesti se muuttaa myös ympäristöä muun muassa sosiaalisten suhteiden vähentyessä. Vanhenemisprosessi on yhdessä sairauksien ja toiminnanvajauksien lisääntyvän määrän kanssa keskeisimpiä elämänlaatua heikentäviä tekijöitä. Silti tutkimusten mukaan ikääntyessä elämänlaatu ei välttämättä huonone merkittävästi, vaikka yksilöllisiä eroja on. (Heikkinen 2002: 13; Sarvimäki 1998: 16, 19.) Terveystilaa ja toiminnanvajauksia tärkeämpää vanhuksen arjessa selviämisen ja elossa pysymisen kannalta on se, miten hän sairauksiensa kanssa pärjää ja millainen hänen toimintakykynsä on. Toimintakyky jakautuu fyysiseksi, psyykkiseksi ja sosiaalseksi toimintakyvyksi. (Helminen – Karisto 2005: 15.) Toimintakyvyn osa-alueet ovat yhteydessä toisiinsa ja jos jokin niistä heikkenee, koko toimintakyky huononee. Toimintakyky on oleellisessa osassa, kun on kyse iäkkään elämänlaadusta. (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 19, 21.)

Lähdesmäki ja Vornanen (2006: 25–26) liittävät toimintakyvyn neljänneksi osa-alueeksi vielä hengellisen toimintakyvyn, joka pitää sisällään muun muassa luottamuksen toisiin ihmisiin ja Jumalaan, elämäkatsomuksen, filosofiset pohdinnat ja suhteen elämään ja kuolemaan. Hengellinen toimintakyky yhdistyy muun muassa uskonnollisuuteen ja mielenrauhaan sekä oman itsensä hyväksymiseen. Hengellinen toimintakyky liittyy läheisesti psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn, ja toimintakyky jaetaankin tavallisesti edellä mainittuihin fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen osaan. Siksi myös opinnäytetyössäni olen keskittynyt näihin kolmeen yleensä mainittuun osa-alueeseen.

6.1 Fyysinen toimintakyky

Fyysinen toimintakyky merkitsee vanhuksen kykyä selviytyä sellaisista toiminnoista, jotka vaativat fyysistä aktiivisuutta. Näitä ovat esimerkiksi arkiaskareet, harrastukset ja muut päivittäiset toimet. Fyysiseen toimintakykyyn vaikuttavat muun muassa lihaskunto, tasapaino ja ravitsemustila. Vanhuksien toimintakyvyn kannalta oleellisia asioita ovat kyky nousta ylös tuolilta, alaraajojen lihasvoima, tasapaino ja kyky kävellä. Fyysinen toimintakyky jaetaan yleiskestävyyteen, voiman, kestävyysden ja notkeuden sisällään pitämään lihaskuntoon sekä tasapainon, koordinaation ja reaktiokyvyn

sisällään pitämään liikkeiden hallintakykyyn. Fyysiseen toimintakykyyn vaikuttavat myös ravitsemustila, kehon rakenne ja toiminta sekä psykososiaalinen toimintakyky. Keskeistä fyysisen toimintakyvyn kannalta on myös se, millaisena vanhus itse toimintakykyään pitää. Vanhuksen fyysisen toimintakyvyn tukemisen päätavoitteena on tukea vanhuksen itsenäistä suoriutumista. Tämän tukemisen tulee olla tavoitteellista ja tietoista, ja sen mielekkyyttä voidaan lisätä kun tavoitteet ovat realistisia ja yhdessä vanhuksen kanssa laadittuja. (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 22–23.)

6.2 Psyykkinen toimintakyky

Psyykkinen toimintakyky pitää sisällään kognitiiviset toiminnot, persoonallisuuden, psyykkiset voimavarat ja mielialan. Kognitiivisia toimintoja ovat muisti, oppiminen ja havaitseminen. Kognitiiviset kyvyt eivät välttämättä vanhetessa juuri muutu. Kognitiivisten toimintojen eri osa-alueet myös vanhenevat eri tahtia. Osa toiminnoista heikkenee, osa pysyy ennallaan ja jotkin jopa paranevat. Uusien asioiden oppiminen saattaa heiketä, mutta vanhus voi kompensoida sitä kokemuksella ja päättelykyvyllä. Uusien asioiden oppiminen ja mieleen palauttaminen hidastuu, mikä voi johtua myös keskittymis- tai huomiokyvyn herpaantumisesta tai aistien heikentymisestä. Niin sanottu kiteytynyt älykkyys eli tietomäärä, sanavarasto, kielellinen ymmärtämiskyky ja elämäkokemus säilyy ja voi jopa parantua ikääntyessä. Sen sijaan niin sanottu joustava älykkyys eli esimerkiksi nopea reaktiokyky, uusien asioiden ratkaisu ja päättäminen sekä uusiin tilanteisiin sopeutuminen heikkenevät ikääntyessä. Muistin muutokset näkyvät yleisenä hidastumisena lähimuistissa, mieleenpainamisessa ja -palauttamisessa, päätöksenteossa ja uuden tiedon käsittelemisessä. Jos iäkkäät saavat tarpeeksi aikaa keskittyä, he oppivat ja muistavat asioita kuitenkin hyvin. Persoonallisuus säilyy ikääntyessä ja sitä muokkaavat elämäntapahtumat ja kokemukset. Persoonallisuus ja minäkäsitys vaikuttavat siihen, mihin vastoinkäymiset elämässä johtavat – kypsymiseen vai katkeroitumiseen. Esimerkiksi positiivinen minäkäsitys auttaa hyväksymään ikääntymiseen liittyvät menetykset ja säilyttämään myönteisen kuvan itsestään. Minäkäsitys ja itsearvostus tarkoittavat esimerkiksi ihmisen omaa käsitystä itsestään toimijana ja ne heijastuvat hänen kykyynsä arvioida oman toimintansa merkitystä. Psyykkinen toimintakyky kuvaa siis siitä, miten vanhus kykenee käyttämään psyykkisiä voimavarojaan saavuttaakseen tavoitteitaan. Psyykkinen toimintakyky mahdollistaa vanhuksen mukautumisen ja selviytymisen

välttämättömistä rooleistaan niin, että hän voi tuntea selviytyvänsä ja hallitsevansa elämänsä. Se on kiinteästi yhteydessä fyysiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Psykkisessä toimintakyvyssä ei välttämättä tapahdu suuria muutoksia ikääntymisen myötä, ellei ilmene erityisiä psyykkistä toimintakykyä heikentäviä syitä. Yksi tällainen syy voi olla esimerkiksi dementia. (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 23–24; Airila 2002: 6–7.)

6.3 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalinen toimintakyky viittaa kykyyn toimia muiden ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Näissä vanhus toimii erilaisissa rooleissa kuten toimijana, kuuntelijana, kanssaeläjänä tai sivustakatojana. Sosiaalinen toimintakyky pitää sisällään sosiaaliset taidot, jotka eivät varsinaisesti heikkene ikääntymisen myötä. Sosiaalisesti toimintakykyinen vanhus pystyy vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin muiden kanssa. Vanhukset pystyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muita ikäryhmiä paremmin kontrolloimaan tunteitaan ja sovittamaan käyttäytymistään muiden mukaan. Ikääntyessä sosiaaliset tilanteet ja mahdollisuudet kanssakäymiseen kuitenkin usein vähenevät, ja esimerkiksi harrastus- ja muut vapaa-ajan mahdollisuudet voivat heikentää liikuntakyvyn tai muistin heikentymisen vuoksi. Yksinolo ja sosiaalisten kontaktien puute heikentää sosiaalisia taitoja. Vanhuksen sosiaalinen verkosto muodostuu kaikista vuorovaikutussuhteista, joiden kautta vanhus säilyttää sosiaalisen identiteettinsä, solmii uusia kontakteja ja saa sosiaalista tukea. Laaja sosiaalinen verkosto vaikuttaa myönteisesti kaikkiin toimintakyvyn osa-alueisiin, ja vastaavasti muiden osa-alueiden heikentyminen heikentää myös sosiaalista toimintakykyä. Laitoshoidossa sosiaalinen toimintakyky on parempi niillä vanhuksilla, joilla on yhteyksiä lähisukulaisiin kuten puolisoon, lapsiin ja lapsenlapsiin. Sosiaaliset suhteet parantavat vanhuksen hyvinvointia, elämänlaatua ja sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalinen toimintakyky on oleellinen muiden toimintakyvyn osa-alueiden tukemisessa ja siis erittäin tärkeä osa toimintakyvyn kokonaisuutta. (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 24–25; Airila 2002: 8.)

6.4 Toimintakyvyn tukeminen

Hoitajan tehtäviin kuuluu tunnistaa vanhuksen voimavarat ja ongelmat, jotta hän pystyy tukemaan vanhuksen toimintakykyä. Kokonaisvaltaisessa ja tavoitteellisessa

toimintakyvyn tukemisessa tulee ymmärtää, että kyse on prosessista, joka sisältää toisiinsa liittyviä toimintoja ja moniammatillisia resursseja, joiden avulla halutut tavoitteet saavutetaan. (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 21–22.)

Psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn heikkenemiselle on monia syitä, kuten biologiset vanhenemismuutokset, sairaudet, vähäinen toiminta ja ympäristötekijät. Esimerkiksi virikkeetön ympäristö, mielekkään toiminnan puute ja liian alistava ilmapiiri heikentävät psykososiaalista toimintakykyä ja laskevat mielialaa ja omanarvontunnetta. Tästä voi seurata yhä paheneva kierre, kun toimintakyvyn lasku johtaa heikompaan suorituskyykyyn, masennukseen ja yhä suurempiin vaikeuksiin tarttua virikkeisiin. Unohtuneita taitoja ja toimintoja voi kuitenkin saada uudelleen käyttöön harjoitusten avulla, jos unohdus johtuu toiminnan puutteesta. Suorituskyykyä voidaan vahvistaa henkisten toimintojen jatkuvalla käytöllä, älyllisillä harrastuksilla, uuden oppimisella, mielekkäällä toiminnalla, sosiaalisella osallistumisella, kaikkien aistien käytöllä ja tarjoamalla elämyksiä ja kokemuksia. (Airila 2002: 8–9.)

Vanhuksen toimintakykyä voi tukea monin tavoin hänen tilanteensa mukaisesti. Esimerkiksi erilaisilla liikuntaharjoituksilla on mahdollista parantaa tai ylläpitää liikkuvuutta ja lihaskuntoa. Vuodepotilaan kanssa voidaan käyttää luovia menetelmiä, hyödyntää esimerkiksi musiikkia, sekä huomioida vanhuksen omat kiinnostuksen kohteet keskusteluissa hänen kanssaan. Masentuneen vanhuksen kanssa painottuu psykososiaalisen ja hengellisen toimintakyvyn tukeminen. (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 19–21.)

7 Opinnäytetyön toteutus

7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda esiin henkilökunnan näkemyksiä vapaaehtoistyöstä Kustaankartanon vanhainkodissa. Työssäni tutkin, millainen vapaaehtoistyön merkitys on asukkaille ja millainen se on henkilökunnalle. Henkilökunnan näkemyksiä ei ole juuri aiemmin selvitetty, ja siksi niistä voi saada uutta tietoa vapaaehtoistoiminnan kehittämisen tueksi.

On perusteltua kysyä henkilökunnalta sitä, mikä on vapaaehtoistoiminnan merkitys asukkaille. Oletuksena tässä opinnäytetyössä oli, että työntekijät tuntevat hyvin asukkaat ja että he pystyvät kertomaan esimerkiksi siitä, miten vapaaehtoistoiminta asukkaisiin vaikuttaa tai miten he siihen suhtautuvat. Asiaa voisi tutkia myös haastatteleamalla asukkaita, mutta sitä ei tässä työssä tehty. Syynä oli pääasiassa vanhainkotiasukkaiden mahdollisesti melko huono kunto. Esimerkiksi muistisairaana voi olla erittäin vaikeaa ellei mahdotonta vastata tämän tutkimuksen aihepiiriä käsitteleviin kysymyksiin. Toisaalta tässä ei ollut myöskään mahdollisuuksia Hartikaisen (2009) tutkimuksen kaltaiseen laajaan etnografiseen työhön, jossa merkitystä on selvitetty seuraamalla osaston arkea. Siksi tässä opinnäytetyössä merkitys asukkaille tulee välillisesti esiin henkilökunnan kautta. Vapaaehtoistyön merkitystä asukkaille tutkin teoreettisena viitekehyksenä toimivan toimintakyvyn käsitteen kautta. Tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys vapaaehtoistyöllä on asukkaiden toimintakyvyn kannalta.

Työntekijät ovat asukkaiden ohella henkilöitä, jotka ovat tekemisissä vapaaehtoisten kanssa. Siksi myös heidän kuuntelemisensa vapaaehtoistoimintaan liittyen on tärkeää. Tavoitteenani oli selvittää, minkälainen merkitys vapaaehtoistyöllä on henkilökunnalle. Vapaaehtoistyö on ensisijaisesti asukkaiden hyväksi tehtävää toimintaa, mutta tutkin, onko siitä hyötyä myös henkilökunnalle. Kolmantena tavoitteenani oli selvittää, onko vapaaehtoistoiminnassa mitään negatiivisia puolia henkilökunnan tai asukkaiden kannalta. Motivaatio toimia vapaaehtoistyöntekijänä laskee usein rekrytoinnin jälkeen, joten vapaaehtoisen työtä kohtaan kokeman alkuinnostuksen jälkeisestäkin motivaation säilymisestä täytyy huolehtia. Tärkeää on myös muistaa kiittää vapaaehtoista hänen antamastaan panoksesta ja tuoda esiin se, että työllä on merkitystä. Tämä auttaa pitämään vapaaehtoisen mukana toiminnassa. (Halonen – Karreinen – Tennilä (toim.) 2010: 40, 79.) Näiden asioiden toteutumisessa henkilökunnalla on iso rooli, vaikka he eivät henkilökohtaisesti vapaaehtoistoiminnasta osastollaan olisikaan vastuussa. Siksi esimerkiksi mahdollisiin negatiivisiin asioihin olisi hyvä löytää ratkaisuja, jotta toiminta olisi kaikille osapuolille mieluisaa. Henkilökunnan näkemysten huomioiminen voi myös edistää heidän sitoutumista ja kiinnostusta vapaaehtoistoimintaan sekä heidän yhteistyötään osastojen vapaaehtoisten kanssa. Työntekijöiden innostunut asenne vanhainkodissa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa kohtaan voi myös välillisesti edistää asukkaiden vapaaehtoistoiminnasta saamaa suurempaa iloa ja hyötyä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- Millainen merkitys vapaaehtoistoiminnalla on Kustaankartanon asukkaille ja erityisesti heidän toimintakyvylleen?
- Onko vapaaehtoistoiminnassa negatiivisia puolia asukkaiden kannalta?
- Millainen on vapaaehtoistoiminnan merkitys Kustaankartanon henkilökunnalle?
- Millaisia ovat vapaaehtoistyön tuomat mahdolliset hyödyt henkilökunnalle?
- Onko vapaaehtoistyössä negatiivisia puolia henkilökunnan kannalta?

7.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan sellaista aineiston ja analyysin muodon kuvausta, joka ei ole numeraalista (Eskola – Suoranta 2003: 13). Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja pyrkiä löytämään tai paljastamaan tosiasioita (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2008: 157). Se oli siis sopiva valinta vapaaehtoistoiminnan merkitystä käsittelevän opinnäytetyöni muodoksi.

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruussa suositaan metodeja, joissa tutkittavien ääni ja näkökulma pääsevät esiin (Hirsjärvi ym. 2008: 160). Toteutin aineiston hankinnan tässä työssä teemahaastatteluilla, sillä en uskonut, että esimerkiksi lomakekysely olisi tuottanut tarvittavan syvällistä tietoa aiheestani. Haastattelu onkin yksi laadullisessa tutkimuksessa tyypillisimmin käytetyistä menetelmistä kyselyn, havainnoinnin ja erilaisiin dokumentteihin perustuvan tiedon ohella (Sarajärvi – Tuomi 2009: 71). Haastattelulla pyritään selvittämään, mitä haastateltavalla on mielessään. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, ja sekä haastattelija että haastateltava vaikuttavat tilanteessa toisiinsa. On kuitenkin tiettyjä seikkoja, jotka erottavat haastattelun mistä tahansa vuorovaikutustilanteesta. Näitä ovat esimerkiksi: haastattelu on ennalta suunniteltu, haastattelijan ohjaama ja mahdollisesti haastateltavan motivointia vaativa. (Eskola – Suoranta 2003: 85.) Haastattelun etuna on sen joustavuus; kysymyksiä voidaan toistaa ja selventää, muuttaa tarvittaessa niiden järjestystä, oikoa väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Hyödynsinkin näitä mahdollisuuksia esimerkiksi tarvittaessa tarkentamalla kysymyksiäni tai pyytämällä tarkennusta haastateltavan vastauksiin. Haastattelun luontevan etenemisen turvaamiseksi kysymysteni järjestys saattoi myös vaihdella sen mukaan, miten haastateltavat eri asioita toivat esiin.

Oleellista haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa asiasta, jota tutkitaan. Tämän vuoksi on hyvä myös antaa ainakin haastattelun aihe tai teemat etukäteen haastateltaville tiedoksi. Haastattelun heikkoutena on sen aikaavievuus. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 73–74.) Uskoin haastattelun mahdollistavan suuremman aiheittain koskevan tietomäärän saamisen kuin esimerkiksi lomakekyselyn. Myös esimerkiksi havainnointi olisi voinut tuottaa mielenkiintoista aineistoa, mutta sen toteuttamiseen minulla ei ollut mahdollisuuksia.

Teemahaastattelun määritelmät eivät ole eri lähteissä täysin yhteneviä. Eskolan ja Suorannan (2003: 86) mukaan teemahaastattelussa on etukäteen määritellyt haastattelun aihepiirit ja tukilista käsiteltävistä asioista, muttei tarkkaan muotoiltuja ja järjestettyjä valmiita kysymyksiä. Kaikki etukäteen mietityt teema-alueet käydään läpi haastattelussa, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat eri haastattelukerroilla. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. Metsämuuronen (2008: 41) sekä Tuomi ja Sarajärvi (2009: 75) määrittelevät teemahaastattelun ja puolistrukturoidun haastattelun toistensa synonyymeiksi. Haastattelu etenee etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Tarkkaa kysymysten muotoa tai järjestystä ei ole kuitenkaan määritelty ennalta. On makuasia, kysytäänkö kaikilta haastateltavilta edes kaikkia samoja kysymyksiä. Jälkimmäisten mukainen teemahaastattelu tarkentavine kysymyksineen oli mielestäni työhöni sopiva valinta, sillä se jätti haastattelutilanteeseen vapautta verrattuna esimerkiksi valmiit vastausvaihtoehdot sisältäviin menetelmiin. Haastattelutilanteissa en siis kysynyt sanatarkasti haastattelurungon kaikkia kohtia, vaan mukailin kysymyksiä tilanteen mukaan. Teemojen ja niihin liittyvien kysymysten ansiosta ei kuitenkaan eksytty liian kauas tutkimuksen kannalta oleellisista asioista.

Teemahaastattelulla haetaan vastauksia, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten kannalta. Etukäteen valitut teemat perustuvat ainakin periaatteessa tutkimuksen viitekehykseen eli siihen tietoon, mitä tutkittavasta aiheesta jo tiedetään. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 75.) Laadin haastatteluteemat ja niihin liittyvät tarkentavat kysymykset nojautuen aiempiin tutkimustuloksiin vapaaehtoistoiminnan merkityksestä sekä työntekijöille että autettaville. Teemojen ja kysymysten laadintaa ohjasi myös toimintakykyyn liittyvä teoreettinen viitekehys.

Teemoihin sisältyi myös kysymyksiä, jotka toisivat esiin mahdollisia negatiivisia puolia. Negatiivistenkin asioiden käsittely oli syynä siihen, että tein yksilöhaastattelut – negatiivisia puolia yleisesti hyvänä pidetystä asiasta eli vapaaehtoistoiminnasta ei ehkä haluttaisi tuoda julki ryhmässä. Alun perin opinnäytetyöni oli tarkoitus tutkia tarkemmin myös kehittämis- ja tulevaisuusnäkökulmaa, mutta aiheen rajaamisen myötä se jäi pois tutkimuskysymyksistä. Haastatteluteemoihin tulevaisuusnäkökulma kuitenkin jäi vielä mukaan, ja olen hyödyntänyt siihen liittyviä vastauksia johtopäätös- ja pohdintaluvuissa. Teemahaastattelun runko on liitteenä 1.

7.3 Haastattelujen toteutus

Kustaankartanossa järjestetään vapaaehtoistoiminnan yhdyshenkilöiden kokouksia. Osallistuin huhtikuussa yhteen näistä kokouksista ja esittelin opinnäytetyöni idean. Paikalla oli vain pieni osa yhdyshenkilöistä, mutta jaoin heille tiedotteita tutkimuksestani (liite 2) ja pyysin kertomaan työstä myös osastojen muulle henkilökunnalle. Lopuille osastoista tiedotteet toimitti vapaaehtoistoiminnan koordinaattori. Esittelemällä itseni ja työni halusin tehdä hoitajille helpommaksi lähteä mukaan tutkimukseen ja tarjota mahdollisuuden kysymysten tekoon. Toiveena kuitenkin oli saada osa haastateltavista myös yhdyshenkilöverkoston ulkopuolelta, sillä oletuksenani oli, että yhdyshenkilöt saattavat olla kiinnostuneempia ja vapaaehtoistoimintaan positiivisemmin suhtautuvia kuin mitä mahdollisesti muu henkilökunta osastoilla. Ryhmän ulkopuoliset haastateltavat voisivat siis tuoda erilaista näkemystä vapaaehtoistoiminnasta.

Haastateltavien löytäminen osoittautui ajattelemaani haastavammaksi. Tavoittelin edellä mainitun lisäksi haastateltavia Kustaankartanon vapaaehtoistyön koordinaattorin sekä hoitotyön asiantuntija Heidi Lehtosen avulla, jotka levittivät tiedotettani pääasiassa sähköpostitse useamman kerran huhti- ja kesäkuun välillä sekä vapaaehtoistyön yhdyshenkilöille että Lehtonen lopulta koko Kustaankartanon henkilökunnalle. Muutin tiedotteen sanamuotoa hieman matkan varrella, mutta oleelliset tiedot pysyivät samana. Lisäksi lähetin itse sähköpostia muutamille henkilöille, joiden koordinaattori arveli olevan mahdollisesti kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen. Tavoitteenani oli löytää kuusi haastateltavaa, mutta haastateltavien

määrä jäi lopulta viiteen. Katsoin kuitenkin tämän riittävän enkä uskonut olevan enää hyötyä enempää levittää tiedotettani.

Sopiessani haastatteluajoista kerroin samalla haastateltaville teemat, joita haastatteluissa käsitellään, mutten tarkentavia kysymyksiä. Halusin näin jo etukäteen hieman selventää haastateltaville sitä, millaisista asioista vapaaehtoistoimintaan liittyen olen kiinnostunut. Haastattelut toteutettiin touko-kesäkuun aikana Kustaankartanon tiloissa. Tilat oli valittu niin, että ulkopuolinen mahdollinen meteli tai muut tekijät eivät häirinneet haastattelutilanteita. Haastattelujen kesto vaihteli noin puolesta tunnista noin viiteenkymmeneen minuuttiin. Nauhoitin kaikki haastattelut. Minulla ei ollut mahdollisuutta tehdä koehaastattelua testatakseni kysymysteni toimivuutta. Tämän johdosta tein vielä pieniä muutoksia haastattelurunkoon ensimmäisen haastattelun jälkeen. Perustin muutokset niihin asioihin, joista ensimmäisessä haastattelussa huomasin vielä tarvitsevani lisätietoa ja joita kysyin haastattelurunkoni ulkopuolelta. Haastateltavat saivat ennen haastattelua tutkimusluvan edellyttämän tiedotteen tutkimuksesta sekä allekirjoittivat siihen liittyvän suostumuksen (liite 3).

Haastateltavat olivat kaikki naisia, iältään 25–52 vuotiaita. He olivat työskennelleet Kustaankartanossa kahdesta yli kahteenkymmeneen vuotta (yhdelta tätä ei kysytty). Joukossa oli sekä hoitajia että sosiaalihojaajia. Sosiaalihojaajat tekevät myös hoitotyötä, mutta käyttävät työnkuvansa mukaan osan työajastaan viriketoiminnan järjestämiseen. Haastatellut sosiaalihojaajat toimivat myös osastojensa vapaaehtoistoiminnan yhdyshenkilöinä. Haastateltavat työskentelivät sekä pelkästään muistisairaiden parissa että sekaosastoilla, jotka eivät ole keskittyneet vain tietynlaisiin asukkaisiin.

Nauhoitetut haastattelut litteroin mahdollisimman tarkasti. Haastateltavat erottelin toisistaan nimeämällä heidät termein H1-H5. Jotta litteroinnissa jääneet mahdolliset virheet olisivat mahdollisimman vähäisiä, tarkastin kirjoitukset kuuntelemalla haastattelut vielä toistamiseen korjaten epäselvyydet ja virheellisesti kuullut lausumat. Muutamia lyhyitä kohtia jäi epäselväksi kahdesta kuuntelusta huolimatta, mutta kokonaisuuden kannalta en katso tämän olevan oleellista. Litteroitua materiaalia kertyi noin 70 sivua.

7.4 Aineiston analyysi

Analysoin tutkimusaineistoni teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aikaisemmalla teorialla on oma roolinsa analyysivaiheessa. Tässä analyysitavassa aikaisempi tieto tutkittavasta aiheesta ohjaa tai auttaa analyysia. Analyysin alkuvaiheessa edetään aineistolähtöisesti, mutta loppuvaiheessa teoria tuodaan mukaan analyysiin liittämällä empiirinen aineisto teoreettisen viitekehyksen käsitteisiin. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 96–97.) Etsin siis aineistostani kohtia, joissa kuvailtiin vapaaehtoistyön merkitystä, hyötyjä sekä ongelmia tai negatiivisia asioita asukkaiden ja henkilökunnan kannalta, ja vasta myöhemmin liitin löytämäni asiat teoreettiseen viitekehykseeni. Merkitystä kuvaavina asioina pidin hyötyjä, vaikutuksia, reaktioita ja tunteita, joita vapaaehtoistoiminta aiheuttaa.

Pelkistämisessä aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat pois. Aloitin aineiston analyysin lukemalla aineistoni läpi ja samalla merkiten alustavasti edellä mainitunlaisia kohtia keltaisella yliviväusvärillä. Merkitsin lisäksi violetilla henkilökunnan esiin tuomia vapaaehtoistyön tulevaisuuteen ja kehittämiseen liittyviä asioita. Näitä en huomionnut muuten varsinaisen analyysin aikana, mutta keräsin ne ylös ja määrittelin myös niille pelkistetyt ilmaukset ajatellen johtopäätös-vaihetta, jotta voisin verrata omia johtopäätöksiäni ja mahdollisia kehittämis ehdotuksiani haastateltavien esiin tuomiin asioihin. Analyysiyksikkönä käytin ajatuskokonaisuuksia, joten analyysiyksikkö saattoi sisältää useampia lauseita. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 109–110.)

Tein analyysia useamman päivän aikana pienissä erissä ja huomasin lopulta, että on syytä epäillä, etten ole säilyttänyt täsmälleen samaa näkökulmaa kaikkia haastatteluja analysoidessani. Tutkimustulosten luotettavuuden kannalta tämä olisi ollut ongelma, joten mietin vielä tarkemmin, mitä etsin, ja aloitin analyysin alusta tehden sen tällä kertaa lyhyemmässä ajassa. Tekniikkanani oli edelleen sama, eli ylivivata keltaisella tutkimuskysymykseen vastaavia ajatuskokonaisuuksia ja violetilla kehittämis- ja tulevaisuusajatuksia. Näin ollen tulin myös käyneeksi aineistoni läpi perusteellisesti, joten olen varma, ettei mitään oleellista jäänyt huomaamatta. Lisäksi toisella kerralla en käynyt aina yhtä koko haastattelua kerrallaan läpi, vaan aina yhden haastattelurungon teeman kerrallaan joka haastateltavalta. Näin pyrin varmistamaan,

että sama näkökulma joka haastateltavaan olisi helpompi säilyttää. Samalla kun korostusvärillä väritin alkuperäisilmauksia, niin keräsin niitä uuteen tekstitiedostoon ja määrittelin niille sisältöä lyhyesti kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. Kerätessäni alkuperäisilmauksia otin ylös kaikki tutkimusongelmani kannalta oleelliset ilmaisut ja ajatukset tarkasti, eli vaikka sama haastateltava olisi tuonut jonkin ajatuksen useamman kerran esiin haastattelun aikana, otin kaikki kerrat ylös, jotta kaikki merkityksestä kertova tulisi nostettua esiin aineistosta. Halusin myös välttää arvottamasta haastateltavien ilmaisemia ajatuksia niihin, jotka huomioin, ja niihin, joiden katson olevan lähinnä toistoa ja siksi poisjätettäviä. Katsoin, että mahdollinen toisto ei haittaa, koska asioiden mainintakertoja ja määriä ei laskettu tässä opinnäytetyössä. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 109–110.)

Pelkistetyt ilmaukset kokosin Excel-taulukkoon ja ryhmittelin ne siinä samankaltaisuuksien mukaan alaluokiksi. Säilytin pelkistetyissä ilmauksissa haastateltavien numerokoodit, sillä yhdeltä haastateltavalta oli saattanut tulla samasta asiasta useampia mainintoja ja halusin olla selvillä siitä, kuinka moni haastateltava oli mistäkin alaluokasta puhunut ja mitä. Näin tahdoin välttää painottamasta liikaa yhden henkilön vastauksia, ja oli myös helpompi huomata eroja ja yhteneväisyyksiä eri haastateltavien näkemysten välillä. Tässä vaiheessa myös hylkäsin vielä muutaman pelkistetyn ilmauksen. Ne olivat ensin mukaan tulleet johtuen tarkasta alkuperäisilmausten keräämisestäni, mutta tarkemmin mietittynä totesin niiden kuitenkin olevan epäolennaisia tutkimuskysymyksieni kannalta. Alaluokat ryhmittelin yläluokiksi. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti olin määrittellyt yläluokat valmiiksi ja ne perustuivat teoreettisen viitekehukseen ja tutkimuskysymyksiin. Yläluokkia oli seitsemän: fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky, ongelmat ja negatiiviset asiat asukkaiden kannalta, merkitys ja hyödyt henkilökunnalle sekä ongelmat ja negatiiviset asiat henkilökunnalle. Lisäksi analyysinvaiheessa muodostui muuta-luokka sellaisista alaluokista, mitkä eivät sopineet muihin yläluokkiin, mikä ei ole harvinaista teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä. Alun perin minulla oli myös yläluokka muut hyödyt ja merkitys asukkaille, jota en lopulta tarvinnut, sillä asukkaiden osalta löytämäni merkityksestä kertovat asiat oli yhdistettävissä toimintakykyyn. Yhdistävänä luokkana näille kaikille oli vapaaehtoistyön merkitys, hyödyt ja ongelmat työntekijöille ja asukkaille. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 110, 117, 119.) Saatuani aineistoni näin analysoitua, kirjoitin tulokset hyödyntäen yläluokkien jakoa. Tuloksia kirjoittaessani

merkitsin aina taulukkooni, kun olin jonkin asian jo käsitellyt varmistaakseni, että kaikki asiat tulivat käsiteltyä tulosluvussa. Koska pelkistetyt ilmaukset olivat toisinaan melko lyhyitä verrattuna alkuperäisiin ajatuskokonaisuuksiin, käytin tarvittaessa myös alkuperäisiä haastatteluja apunani tuloksista kirjoittaessani.

8 Tulokset

Käyn seuraavassa läpi vapaaehtoistyön merkitystä asukkaiden ja heidän toimintakykynsä kannalta, minkä jälkeen käyn läpi vapaaehtoistyön merkitystä ja hyötyä henkilökunnalle. Tämän jälkeen kerron, mitä ongelmia tai negatiivisia asioita vapaaehtoistyöhön voi liittyä. Loppuun olen kerännyt muita huomioita liittyen vapaaehtoistyön merkitykseen sekä yhteenvedon tuloksista.

8.1 Vapaaehtoistyö ja asukkaiden toimintakyky

Osa haastatelluista kertoi, miten vapaaehtoiset liikkuvat asukkaiden kanssa tekemällä lenkkejä osastoilla. Vapaaehtoinen ja asukas kulkevat esimerkiksi osaston päästä päähän, jos asukas ei voi tai halua mennä ulos. Vapaaehtoiset myös ulkoilevat asukkaiden kanssa, mutta asukkaat saattavat olla ulkona usein pyörätuolissa, ettei mitään sattuisi avun ollessa kauempana.

Suurin osa haastateltavista toi ilmi vapaaehtoistyön positiivisia vaikutuksia asukkaiden mielialaan ja osastolla vallitsevaan ilmapiiriin. Vapaaehtoistyö tuottaa asukkaille iloa, vapaaehtoisten lasten seuraaminen nautintoa, vapaaehtoisten soittama musiikki saattaa liikuttaa ja vapaaehtoisystävän vierailu tuottaa kiitollisuutta. Onnistuneen vapaaehtoisen vierailun jälkeen asukas on hyväntuulinen ja odottaa seuraavaa tapaamista. Asukkaiden hyvä mieli myös heijastuu ja vaikuttaa yleiseen ilmapiiriin.

”Se osaston ilmapiiri on monesti semmonen aika apea tai sellanen surullinenkin muistisairaudesta ja siitä niitten asukkaiden kunnosta johtuen, niin tommonen ilo siinä arjessa on tosi kiva nähdä”

Osasta haastateltavien vastauksia kävi ilmi vapaaehtoistoiminnan rauhoittava vaikutus. Ilmapiiri on rauhallisempi, kun asukkaista osa osallistuu vapaaehtoisen ohjaamaan

toimintaan, ja varsinkin sosiaaliset asukkaat ovat rauhallisempia vapaaehtoisen kanssa vietetyn ajan jälkeen. Oleilu ja juttelu rauhoittavat ahdistuneitakin asukkaita, mutta tällä ei tarkoitettu ainoastaan vapaaehtoisten seuraa.

”Varsinkin tämmöset ketkä on hyvin seurallisia, sosiaalisia, nii ne on jotenki sitte rauhallisempia siitä että, ku kuitenkin ne on hyvin pitkälle just tämmöst niinku keskustelu, vuorovaikutustilanteita”

Osa haastateltavista kertoi ulkopuolisen henkilön piristävästä vaikutuksesta ja siitä, että vapaaehtoisen hoitajien tavoista poikkeava toimintatapa virkistää asukkaita. Vapaaehtoinen on saanut asukkaita laulamaan ja jo lepäämään mennyt asukas oli innostunut nousemaan ylös osallistuakseen vapaaehtoisen järjestämään toimintaan. Vapaaehtoisen kanssa asukkaat voivat löytää itsestään uusia tapoja toimia, koska vapaaehtoinen toimii eri tavalla kuin hoitajat eikä tunne asukkaan taustoja tai sairauksia. Osaston ulkopuolelle vieminen saa muistisairaas asukkaat terästäytymään, heidän käytöksensä muuttuu ja he osallistuvat enemmän toimintaan. Ulosviejän ei kuitenkaan tarvitse olla juuri vapaaehtoistyöntekijä.

”Se yks uus ihminen, kasvo tulee sinne osastolle, nii se jo virkistää sitä osaston toimintaa, koska niil on ihan erilainen ja eri pohja toimia ku meillä. Ett me jotenki heijastetaa sitä meiän ammattiii niin paljon tääl osastolla, ett vanhukset tietää jo ett miten meiän jokaisen kans tulee toimia, mut ne ei tiedä välttämättä miten sen vapaaehtosen kanssa tulee toimia, nii ne löytää ittestään uusia puolia tehdä eri asioita”

Muistisairaiden kohdalta osa haastateltavista toi esiin vapaaehtoistyön havahduttavan ja herättävän vaikutuksen. Vapaaehtoisen vierailu voi saada passiivisen ja sisäänpäin kääntyneenkin asukkaan havahtumaan, reagoimaan, ottamaan kontaktia ja suuntaamaan energiansa ulospäin. Varsinkin lapsi tai nuori vapaaehtoisena herättää asukkaiden uteliaisuuden ja saa heidät kyselemään.

”Ensinäki se, ett joku dementoitunu saattaa sen jälkeen puhua tai justiin ihmetellä asioita ja kysellä eikä vaipuu semmoseen apaattiseen olotilaan tai olla siel omassa kuoressaan, vaan hän suuntaa sen energiansa sitte ulospäin”

”Täällä ne ei välttämättä reagoi yhtään mihinkään, mutta laitoksen ulkopuolella nähdessään ihan oudon ihmisen nii kyllä, ja ihan sama ku tulee vapaaehtonen, nii niil alkaa heti raksuttaa, ett kukahan toi on? Se alkaa siitä se ajatus juoksee”

Osasta haastatteluja kävi ilmi, miten vapaaehtoisten vierailut saattavat herättää muistoja asukkaissa, ja että vapaaehtoisen käynnit ovat jättäneet muistikuvia muistisairaahan asukkaan mieleen.

”varmaan lasten osalta tulee omia muistoja mieleen, että miten ite pienenä millanen ollu ja... no sitte ku käy näit laulajia, nii tietenki tämmöset jotkut kappaleet saattaa herättää muistoja”

”meillä esimerkiks yhden asukkaan omainen kysy meiltä, että käykö täällä joku lapsi, että kun hänen äitinsä puhuu koko ajan jostakin työstä, pikkutyöstä. Ja sit me oltiin sillee, että todellaki käy”

Haastatellut kertoivat myös vapaaehtoisten iän, sukupuolen ja persoonan vaikutuksista. Asukkaista lähes kaikki reagoivat jollain tavalla vapaaehtoisen lapsen läsnäoloon. Lapsen ei myöskään tarvitse reaktioita aiheuttakseen ottaa suoraa kontaktia kehenkään, vaan pelkästään oleilla osastolla. Reaktioihin tosin vaikuttavat asukkaan näkö, kuulo ja psyykkinen tila. Naisvaltaisella osastolla miehen läsnäolo voi tai voisi virkistää ja saada asukkaat toimimaan paremmin kuin henkilökunnan kanssa, mutta tässä ei kuitenkaan ollut kyse pelkästään vapaaehtoisista. Tietynlaisen persoonan omaavien vapaaehtoisten kanssa ollaan myös innokkaammin tekemisissä, mutta vetäytyvillekin vapaaehtoisille pyritään ohjaamaan arempia ja hiljaisempia asukkaita.

”Kaikki vanhukset halua olla tiettyjen vapaaehtosten kans tekemisissä, koska ne on semmosia räiskyviä, ulospäinsuuntautuvia ja ne ottaa sen tilan haltuunsa ja nyt tehdään kaikkee kivaa.”

Suurin osa haastatelluista kertoi siitä, miten vapaaehtoisten vierailut ovat odotettuja. Vapaaehtoista saatetaan myös kaivata tai hänen peräänsä kysellä, jos hän ei ole käynyt vähään aikaan. Muistamattomat asukkaat eivät kuitenkaan osaa odottaa vapaaehtoista. Osa haastateltavista kertoi myös, että vapaaehtoisen vierailut puhututtavat jälkeensäinkin ja vaikutus voi kantaa pitkälle haasteellisillakin asukkailla. Vapaaehtoisesta ei välttämättä vaikuteta olevan kovin kiinnostuneita ja hänen läsnäolonsa kyseenalaistetaan siinä hetkessä, kun hän osastolla on, mutta jälkeensä asukkaat saattavat pohtia, että vierailija oli kiva ja mukava.

Haastateltavat toivat esiin erilaisia asioita, joiden mukaan asukkaiden persoonat, mieltymykset ja kunto vaikuttavat siihen, miten vapaaehtoisiin suhtaudutaan. Osa

huomioi osastolle saapuvat muiden asukasystävät, osa ei. Kaikki asukkaat eivät halua asukasystävää, ja yksi asukas oli halunnut vapaaehtoisystävän käyntien loppuvan, koska ei pitänyt ajatuksesta, että hänen luonaan käydään vain koska hänellä ei ole ketään muuta. Erilaisten persoonien vuoksi ei voi tietää, millainen asukkaan ja vapaaehtoisen suhteesta muodostuu, vai muodostuuko sitä ollenkaan. Kaikki eivät välttämättä pidä vapaaehtoisten esittämästä musiikista. Yhden asukkaan kohdalla oman kuulon heikentyminen oli tehnyt vapaaehtoisen vetämään toimintaan osallistumisesta epäkiinnostavaa.

Haastattelujen perusteella vapaaehtoisten avulla asukkaat saavat vanhainkodin ulkopuolisia kontakteja. Kerrottiin, miten vapaaehtoistyöstä on apua yksinäisille vanhuksille, joilla ei ole omaisia, ja miten yksinäinen asukas tietää vapaaehtoisystävän ansioista ainakin jonkun tulevan kerran viikossa katsomaan häntä. Asukkaille on tärkeää, että joku ulkopuolelta käy vierailulla ja on joku jota odottaa. Henkilökunta ei pysty korvaamaan ulkopuolisia kontakteja. Asukkaille on hyvä saada olla tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa vanhanakin. Vapaaehtoistyön merkitys ei kuitenkaan rajoitu vain niihin, joilla ei muita vierailijoita käy.

”Vaikka oliskin omaisia tai tuttavvia, niin silti se kumminki rikastuttaa vanhusten ystäväpiiriä ja elämää”

”Se on vanhuksen kannalta erittäin hyvä, koska siis ihminen on ikänsä ollu tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa ja se tulee jatkumaan vanhanaki”

Useimmat haastatellut toivat esiin sen, miten vapaaehtoiset tarjoavat kaivattua seuraa ja läsnäoloa asukkaille. Vapaaehtoistyön päämäärän kuvailtiin olevan antaa eniten tarvitseville asukkaille huomiota ja aikaa vapaaehtoisen kanssa. Aidosti kuunteleva vapaaehtoinen edistää asukkaiden henkistä hyvinvointia.

”Sit ihan sitä läsnäoloo, ku se mun asukas on semmonen, ett hän haluaa että hänellä olis koko ajan joku vierellä ja läsnä ja toiset asukkaat ei kelpaa, ett se pitää olla just joku hoitaja tai joku ulkopuolelta tai omainen”

Kaikilta haastateltavilta tuli jotenkin ilmi henkilökunnan kiire, ajanpuute tai resurssipula. Osa haastateltavista kertoi, miten vapaaehtoisilla ei ole työnkuvan mukanaan tuomaa

kiirettä, joten he pystyvät olemaan läsnä asiakasta varten ja juttelemaan tämän kanssa henkilökuntaa pidempiä hetkiä.

”Vapaaehtonen on oikeesti vaan sitä asukasta varten siinä. Totta kai hoitajatki on, mutta siinä on kaikki muu työkuva, se kumminki pyörii siinä ja kiire, mikä kuitenkin jollaki tapaa aina näkyy osastolla, niin se vapaaehtonen ku hänel ei oo mihinkää kiire”

Aineistosta kävi ilmi myös, miten asukas voi päästä vapaaehtoisen kanssa keskustelemaan itseään kiinnostavista asioista mahdollisesti syvällisestikin, kun vapaaehtoistyöntekijä ja asukas jakavat saman kiinnostuksen kohteen. Asukkaiden suhtautumistapa vapaaehtoiisiin voi erota suhtautumisesta henkilökuntaan. Asukkaat saattavat kertoa vapaaehtoisille sellaisia asioita elämästään joita haluavat jakaa, mutta eivät työntekijöiden kanssa, sillä asukkaiden silmissä nämä ovat vapaaehtoiisiin verrattuna erilaisessa asemassa. Osa haastateltavista ei osannut sanoa tai oli epävarmoja siitä, eroaako suhtautuminen ja keskustelu vapaaehtoisen kanssa verrattuna vuorovaikutukseen henkilökunnan kanssa. Tärkeämpää voi olla keskustelukumppanin persoona, ei se, onko hän työntekijä vai vapaaehtoinen.

”Ne saattaa vapaaehtoselle todella kertoa omasta elämästään semmosia asioita... mitä ne haluaa jakaa, mut ne ei välttämättä jaa niit meidän kanssa, koska just siks, ett me ollaan sitä hoitohenkilökuntaa ja meil on se tietty arvoasema, nää vanhukset aattelee, ett meille ei oo hyvä kertoo kaikkee”

Osa haastateltavista kertoi, miten vapaaehtoisen ja asukkaan suhde voi muodostua henkilökohtaiseksi ja aidoksi ystävyysuhteeksi. Asukas on alkuun saattanut olla vastahakoinenkin ottamaan vastaan vapaaehtoisystävää, mutta suhteen muodostuttua se on muuttunut ystävydeksi ja vapaaehtoisesta on tullut odotettu vieras. Yhden asukkaan asukasystävänä toimiva vapaaehtoinen voi myös huomioida muitakin osaston asukkaita tervehtimällä ja juttelemalla heidän kanssaan.

Aineistossa kerrottiin myös vapaaehtoistyön ryhmähenkeä lisäävästä vaikutuksesta, kun sekä osaston asukkaat että henkilökunta kokoontuu yhteen seuraamaan vapaaehtoisen muusikon esitystä. Vapaaehtoisten esiintyjien konsertteja saattaa saapua katsomaan myös omaisia.

”Kun me ollaan yleensä kaikki siinä yhdessä ja lauletaan ja se meidän haitarinoittaja säestää meitä, niin... se luo sitä yhteisöä ja sitä ryhmähenkeä tavallaan”

Useimpien haastateltujen vastauksista kävi ilmi, että vapaaehtoistyö luo asukkaille mahdollisuuksia päästä osallistumaan osaston ulkopuolisiin tapahtumiin. Näitä ovat ainakin erilaiset Kustaankartanossa järjestettävät juhlat. Vapaaehtoiset ovat sekä järjestämässä juhlia että avustamassa niissä, esimerkiksi kuljettamalla asukkaita niihin. Kerrottiin myös, miten vapaaehtoiset ovat olleet mukana saattamassa asukkaita teatteriin ja kaksi asukasta on tehnyt vapaaehtoistyöhön liittyen vierailun kouluun. Kävi ilmi kuitenkin myös se, että vapaaehtoistoiminta on keskittynyt liikaa osastoille eikä juuri laajenna asukkaiden elinpiiriä niiden ulkopuolelle.

”kyl ne vapaaehtoiset on tosi rikkaus siinä just jos joku tapahtuma järjestetään, vaikka ne virikehenkilöt järjestää jonku, nii kyllähän niitä asukkaita täytyy viedä siihen tapahtumaan tai tuoda pois tai olla läsnä, että tota siinäki on, että jos ei oo ketään viemässä, osastolta ei ehditä. Ett joku tapahtuma on, mutta ei pääse sinne ku ei oo ketään viejää”

8.2 Vapaaehtoistyön merkitys ja hyödyt henkilökunnalle

Kaikki haastateltavat kertoivat kiireestä tai resurssien vähyydestä, joten vapaaehtoiset nähtiin tervetulleena lisänä vanhainkotiin. Suurin osa haastatelluista kuvaili, miten vapaaehtoistyö on tärkeää, koska hoitajien aika on rajallista, se menee perustyöhön eikä sitä ole niin paljon ajan viettämiseen asukkaiden kanssa. Suurin osa haastatelluista myös kertoi, miten vapaaehtoisten ansiosta saadaan tarvittavia ylimääräisiä käsipareja. Erityisesti lisäkäsien tarvetta on tapahtumissa ja juhlissa, joihin asukkaita pitää kuljettaa ja olla heille seurana.

”Meidän asukkaat on yhä raskashoitosempia ja hoitajilla menee se aika siihen oikeestaan, että saadaan ne perushoitotyöt tehtyä aina aamusta, elikkä siihen tarvitaan mahdollisimman paljon käsipareja tekemään sitä kaikkea muuta ja mitä se asukkaan arki pitäis pitää sisällä”

Suurin osa haastatelluista näki vapaaehtoistyön täydentävänä työnä. Vapaaehtoistyön kerrottiin paikkaavan virikepuolta, kun työntekijällä itsellään ei ole siihen aikaa. Ohjelman, jota työntekijät ehtivät ja pystyvät järjestämään, kerrottiin olevan pienimuotoista, joten vapaaehtoiset nähtiin tervetulleena lisänä. Suurin osa

haastatelluista kertoi vapaaehtoistyön helpottavan ja auttavan omaa työtään. Vapaaehtoisten kuvailtiin helpottavan arjessa tulemalla työntekijöiden rinnalle, ja toimimista vapaaehtoisten kanssa pidettiin yhteistyönä. Kerrottiin, miten työskentely on helpompaa, kun asukkaat ovat piristyneitä vapaaehtoistoiminnan seurauksena. Osa haastateltavista kertoi, että vapaaehtoinen vapauttaa heidät työskentelemään jonkun toisen asukkaan tai asian parissa, kun he tietävät vapaaehtoisen huolehtivan ja järjestävän ohjelmaa yhdelle tai useammalle asukkaalle.

”Voi ajatella, että okei että tän päivän ulkoilu on siinä, että pääsee vapaaehtostyöntekijän kanssa ulos, että mä voin ottaa vaikka jonkun toisen asukkaan ulos”

Suurta osaa haastatelluista ei huolestuttanut, että vapaaehtoistyöllä yritettäisiin korvata ammattityötä. Esiin tuotiin kuitenkin myös ajatus, että vapaaehtoistyöllä ehkä yritetään paikata joitain ammattityön osa-alueita, kun tarvittaisiin enemmän työntekijöitä. Osa haastatelluista kertoi siitä, että vapaaehtoistyö voi tukea ammattityön tavoitteita. Vapaaehtoistyöllä saadaan asukkaalle hoitosuunnitelman edellyttämiä harrastuksia ja aktiviteetteja sekä mielekästä arkea, ja vapaaehtoistoiminta sopii yhteen osaston hoito-otteen kanssa.

Suurin osa haastatelluista toi esiin, että vapaaehtoistyöllä voidaan saada käyttöön osaamista, jota työntekijöiltä ei löydy. Tällaiseksi mainittiin erilaisten instrumenttien soittaminen tai käsitöiden tekeminen. Osa haastateltavista kertoi, miten vapaaehtoistoiminnalla saadaan vaihtelua arkeen, ja vapaaehtoisten järjestämä ohjelma voi olla vähemmän arkipäiväistä kuin työntekijöiden järjestämä.

”Kaikki nää pianistit ja laulajat ja muut, nii kyllähän ne on sitä virikettä, mitä tavallaan minä en pysty aina antamaan, niin sitte on kuitenkin joku joka sen ihan tekee”

”Jos minä laulan asukkaiden kanssa niin ehkä mun, mulla ei ole sitä semmosta ammattitaitoa siinä että se olis jotenki niinku miellyttävää kuunnella, mut sitte ku he tulee ja on hyviä siinä mitä tekevät, ni onhan se ihan voi sanoa että pieni konsertti sitte aina”

Kaikki haastateltavat kertoivat positiivisia asioita kysyttäessä muun muassa vapaaehtoistyön heissä herättämiä tunteita. Haastatellut kuvailivat, miten vapaaehtoistyön vaikutus ja asukkaille tuottama ilo sekä asukkaiden reaktiot on kivaa

ja mukavaa nähdä. Haastatelluista oli myös mukavaa, että asukkailla on vapaaehtoisten ansiosta ohjelmaa, ja kivaa nähdä, että asukkaat odottavat ja pitävät vapaaehtoisten vierailuista. Vapaaehtoisten työtä arvostettiin ja siitä oltiin kiitollisia.

8.3 Vapaaehtoistyön negatiiviset puolet

Haastatelluista suurin osa ei katsonut vapaaehtoistyöllä olevan asukkaiden kannalta negatiivisia puolia. Kerrottiin myös, että vapaaehtoistyössä ei ole kohdattu mitään negatiivista asukkaiden kannalta ja että positiivisia puolia on enemmän kuin negatiivisia. Negatiivista voisi kuitenkin olla, jos vapaaehtoinen ei löytäisi paikkaansa osastolta ja se heijastuisi tunteiden kautta myös asukkaisiin, eikä heitä siksi kiinnostaisi vapaaehtoisen seura. Toinen negatiivinen asia voisi olla persoonien yhteensopimattomuus. Toisaalta kerrottiin myös, että asukkaiden kannalta negatiivista on, jos vapaaehtoistoiminta ei ole säännöllistä eivätkä vapaaehtoiset sitoudu työhön pitkäksi aikaa. Asukkaan voi olla vaikeaa ymmärtää, jos vapaaehtoinen ei jatkakaan ystävänä.

”Ne asukkaat ei ehkä ymmärrä sitä ihan helposti, että joku tulee ja sit se lähtee, ett voi kokea sen sillä tavalla, ett no eikö hän sitte ollu hyvä ystävä tai ett oliko hänessä joku vika, että se ei sit haluakaa käydä.”

Asukkaan voi olla myös vaikeaa ymmärtää, ettei hoitajakaan tiedä milloin vapaaehtoinen seuraavan kerran tulee. Vapaaehtoisystävän perään oli kyselty, ja asukkaan mielialan kerrottiin vähän laskeneen, kun vapaaehtoinen ei ollut käynyt. Vapaaehtoisystävien sitoutumisella on aineiston mukaan merkitystä, kuten myös jatkuvalla rytmillä, sillä pitkät poissaolot voivat olla asukkaille pitkiä aikoja odottaa, tuleeko vapaaehtoinen enää. Pitkät suhteet ovat tärkeitä myös siksi, että suhteen luominen vapaaehtoiseen vie aikaa sekä asukkailta että henkilökunnalta.

”Tosiaan se, että ei oo mitään aikataulua, nii onhan se meiänki vaikee ja asukkaan vaikee sit ymmärtää sitä, ett ei niinku... ei osata yhtään sanoo, ett millon hän tulee seuraavan kerran.”

Osa haastateltavista kertoi, että asukkaiden itsensä esiin tuomat vapaaehtoistoimintaan liittyvät negatiiviset asiat ovat pieniä, ja etteivät asukkaat ole suhtautuneet negatiivisesti vapaaehtoistoimintaan.

Henkilökunnan kannalta negatiivisiksi puoliksi luettavia kertoivat ainoastaan vapaaehtoistyön yhdyshenkilöinä toimivat haastateltavat. Haastateltavat, jotka eivät olleet yhdyshenkilöitä, kertoivat, etteivät löydä vapaaehtoistyöstä huonoja puolia. Heidän mukaansa vapaaehtoistyö ei tuota lisätyötä, vie aikaa tai rasita heitä.

Osa haastateltavista toi esiin vapaaehtoisen sitoutumattomuuteen, saapumatta jättämiseen sekä toimintaan liittyvistä tauoista ilmoittamatta jättämiseen liittyviä negatiivisia tunteita henkilökunnassa. Työntekijät joutuvat välikätenä selittämään poisjääntejä asukkaille, ja osastolla on oltu epätietoisia, kun vapaaehtoinen ei ole käynyt eikä ilmoittanut mitään. Hoitajat voivat myös ensin olla innoissaan siitä, että asukas saa vapaaehtoisystävän, mutta pettyä, jos vapaaehtoinen ei tulekaan tai jättää ilmoittamatta poissaolostaan. Mainittiin, että toimintaa olisi helpompi suunnitella ja käynteihin olisi helpompi varautua, jos vapaaehtoinen sitoutuisi säännöllisiin käynteihin. Kävi ilmi myös, että voi olla työntekijälle harmillista, jos hän ei saa selville, miksi vapaaehtoinen on lopettanut käyntinsä.

”Ne (vastuuhoitajat) tykkää siit ajatuksesta, ett ihanaa sille ihmiselle tulee joku, se juttelee, oikeen kiva, mut sit vähä aina se latistuu ja pettyy, ku se vapaaehtonen sit just jättää tulematta tai se ei ilmota mitään, ettei se tuu vaikka johonki aikaväliin”

”Mun piti jossain vaihees ihan sanoa muille ku oli pahalla päällä, ett se ei tullukaa se jonka piti tulla, ni sit mä yritin sanoa ett no eihän, hän on ihan vapaaehtosesti aikonu tulla, ett tota nii eikä sit päässykää.”

Osa haastateltavista kertoi, että vapaaehtoisen vierailu saattaa vaatia heiltä paljon etukäteisvalmistelua, kun osastolle pitää hankkia tarvittavat välineet ja tila toimintaa varten. Vapaaehtoisen vierailua varten voi olla myös tarve jättää tarkat ohjeet muulle henkilökunnalle, mikäli itse ei ole töissä vapaaehtoisen vierailupäivänä. Vierailun järjestäminen vaatii aikaa.

”Jos tulee tää joka esittelee diakuvia, nii tarviihan siihen hommata hänelle kaikki diaprojektorit ja kankaat tänne valmiiksi ja tietokoneet, että hän pystyy nyt esittää.”

Esiin tuotiin myös se, miten tuntuu siltä, että vapaaehtoisen vierailu voi tuntua raskaalta muista työntekijöistä, jos yhdyshenkilö ei itse ole paikalla. Osastolla on myös

oltu hämmentyneitä, jos ei vapaaehtoisen vierailua varten ole jätetty tarkkoja toimintaohjeita.

”Tuntuu, että se on muista semmonen... rasite sit muille. No miksi sä nyt oot sen tolle päivälle, ku sä et oo itekään, ja sit mä ku en mä voi tietää etukäteen, että mulla on just tollon vapaata tai oon iltavuorossa”

”Ihmiset on enemmänki ehkä osastolla vähän hämmentyneitä välillä, että ku tulee vapaaehtonen, nii jos en mä oo jättäny niinku a4:sta selkeitä nootteja siitä, että mitä tehdä kun tää vapaaehtonen tulee ja missä järjestyksessä, nii sit tääl on pyörity vähä sillee että niinku no mitä nyt ja kukaa ei sanonu”

Aineistosta kävi ilmi myös, että vapaaehtoisen persoona vaikuttaa siihen, miten paljon vapaaehtoisen vierailu työllistää henkilökuntaa ja kuinka luontevaa vapaaehtoisen toiminta osastolla on. Aremmat vapaaehtoiset tarvitsevat enemmän ohjausta ja kanssakulkemista henkilökunnalta, mikä teettää työtä ja voi joskus herättää negatiivisia tunteita työntekijöissä ja tuntua myös yhdyshenkilöstä raskaalta. Toisaalta kerrottiin, ettei muu henkilökunta ole sanonut mitään negatiivista vapaaehtoistoiminnasta.

”Jos on hirvee kiire, kaikki kaatuu päälle, ja sit tänne tupsahtaa semmonen peukalo keskellä kämmentä oleva vapaaehtonen, nii siinä vaiheessa kaikki pyyhkii jo hiekkä ottalta”

Kysyttäessä vapaaehtoistoiminnan loppumisesta kävi ilmi, että se saattaisi myös helpottaa yhdyshenkilöiden työtä, sillä sen myötä työstä jäisi yksi osa pois. Toisaalta vapaaehtoisten tuoman lisätyön katsottiin kuuluvan yhdyshenkilölle, koska he ovat vastuussa vapaaehtoisten hankkimisesta osastolle. Muut osastolla eivät ehkä koe vapaaehtoistyöstä koituvia tehtäviä itselleen kuuluviksi.

Aineistosta kävi ilmi myös, että henkilökunta saattaa vaivaantua vapaaehtoisen vierailusta eikä välttämättä tiedä, miten heidän kuuluisi toimia sellaisten vapaaehtoisten kanssa, jotka ovat tulleet osastolle vain oleskelemaan asukkaiden kanssa. Työntekijät voivat kokea velvollisuutena, että vapaaehtoiselle pitäisi pitää seuraa, mikä on haastavaa, koska aikaa oleskeluun ei olisi.

”Joillaki työntekijöillä saattaa olla vaikeuksia suhtautua siihen että... tai ne kokee velvollisuudeks niinku jotenki viihdyttää sitä ihmistä siellä, esimerkiks sitä vapaaehtosta. Että he... tulee sellanen

vaivaantunu olo, ett apua että nyt toi tuli tohon, ett mitä mun pitää tehdä?”

8.4 Muita huomioita

Aineistosta käy ilmi, että haastatellut pitävät vapaaehtoistyötä Kustaankartanon vanhainkodissa tärkeänä, hyvänä, arvostettavana ja merkityksellisenä asiana. Haastateltujen osastoilla käyvien vapaaehtoisten määrä vaihteli ja toimintamuotoja oli erilaisia, mutta suurin osa haastateltavista piti kaikkia toimintamuotoja yhtä hyödyllisinä ja tärkeinä. Saattoi myös riippua asukkaasta, minkälainen vapaaehtoistoiminta on hyödyllisintä. Asukkaiden arjessa konkreettisesti näkyvintä on aineiston mukaan vapaaehtoistoiminta, jossa vapaaehtoiset ovat suorassa kontaktissa asukkaisiin, mutta kaikki työ on silti arvokasta.

Kysyessäni vapaaehtoistoiminnan loppumisen seurauksista haastateltujen näkemykset vaihtelivat. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että arki ei muuttuisi tai siitä olisi vain yksi hyvä asia pois, koska vapaaehtoistyö ei ole suuri osa arkea. Osa arveli vapaaehtoistyön loppumisen johtavan asiakkaiden arjen köyhtymiseen, moniulotteisuuden häviämiseen ja monien virikkeellisten hetkien poisjäämiseen perustyön muuttumatta. Arveltiin, että nykyisenkaltaista ohjelmaa ei Kustaankartanossa pystyittäisi ilman vapaaehtoisia järjestämään ja ohjelma olisi köyhempää työntekijäresurssien vähyyden vuoksi. Kuvailtiin myös, että vapaaehtoistyön poisjäänti tekisi ison aukon ja jotain jäisi puuttumaan.

8.5 Tulosten yhteenveto

8.5.1 Asukkaat

Toimintakyvyn osa-alueet ovat yhteydessä toisiinsa, kuten aiemmin olen todennut. Tämä näkyi myös tuloksista, sillä monet asioista voisi liittää useampaankin toimintakyvyn osa-alueeseen. Pyrin tässä kuitenkin jakamaan tulokset selvyiden vuoksi eri toimintakyvyn osa-alueiden alle sen mukaan, mihin katson niiden eniten painottuvan.

Fyysisen toimintakyvyn kannalta vapaaehtoistyöstä on hyötyä vapaaehtoisten tehdessä kävelylenkkejä asukkaiden kanssa. Myös ulkoilu asukkaiden kanssa saattaa olla hyväksi fyysisen toimintakyvyn kannalta.

Psyykkiseen toimintakykyyn liittyen tulokset osoittavat, että vapaaehtoistyöllä on positiivisia vaikutuksia asukkaiden mielialaan ja osaston ilmapiiriin. Vapaaehtoisen läsnäolo voi tuottaa muun muassa iloa sekä rauhoittaa osaston ilmapiiriä ja sosiaalisia asukkaita. Osaston ulkopuolelta tuleva ja hoitajista poikkeavalla tavalla käyttäytyvä vapaaehtoinen virkistää. Erityisesti muistisairaiden osalta vapaaehtoistyöllä on havahduttava vaikutus, se voi saada passiivisenkin ihmisen ottamaan kontaktia. Erityisesti lasten, nuorien, naisvaltaisilla osastoilla miesten sekä ulospäin suuntautuvan persoonan omaavien vapaaehtoisten läsnäolo mainittiin erikseen reaktioita aiheuttavina ja innostavina. Vapaaehtoisten vierailut voivat herättää muistoja ja luoda muistisairaille uusia muistikuvia. Vapaaehtoiset ovat odotettuja vieraita ja heidän käyntinsä vaikutus voi näkyä pitkään.

Sosiaalisen toimintakyvyn kannalta on hyvä, että vapaaehtoistoiminnan myötä asukkaat saavat vanhainkodin ulkopuolisia kontakteja ja tapaavat erilaisia ihmisiä. Asukkaat voivat saada apua yksinäisyyteen, kaivattua seuraa, huomiota sekä toisen ihmisen läsnäoloa ja aikaa. Vapaaehtoisen kanssa voi päästä keskustelemaan itseään kiinnostavista asioista tai jakaa haluamiaan asioita elämästään. Vapaaehtoisen ja asukkaan suhde voi kehittyä aidoksi ystäväydeksi. Vapaaehtoistyö voi lisätä osaston ryhmähenkeä. Se myös lisää asukkaiden osallistumismahdollisuuksia osaston ulkopuolisiin tapahtumiin.

Vapaaehtoistyöllä ei juuri katsottu olevan negatiivisia puolia asukkaiden kannalta. Negatiivista voi olla vapaaehtoisten mahdollinen sitoutumattomuus sekä vapaaehtoistoiminnan epäsäännöllisyys. Nämä voivat laskea asukkaiden mielialaa ja herättää epävarmuutta. Negatiivista voisi olla myös yhteensopimattomat persoonat ja se, jos vapaaehtoinen ei löydä paikkaansa osastolta.

Asukkaiden persoonilla, mieltymyksillä ja kunnolla on vaikutusta siihen, miten vapaaehtoiisiin reagoidaan ja suhtaudutaan.

8.5.2 Henkilökunta

Vapaaehtoistyö nähdään tärkeänä lisänä vanhainkodissa ja se herätti positiivisia tunteita haastatelluissa. Aineistosta käy ilmi, että henkilökunta pitää vapaaehtoistyötä tärkeänä, koska heidän oma työnsä on kiireistä eikä heillä ole aikaa olla läsnä asukkaiden seurassa samalla tavalla mitä vapaaehtoisilla on. Vapaaehtoisten myötä osastolle ja tapahtumiin saadaan tarvittavia lisäkäsiä, joita henkilökunta tarvitsee esimerkiksi tapahtumien aikaan avukseen. Vapaaehtoistyö voi täydentää henkilökunnan työtä ja keventää työtaakkaa. Vapaaehtoistyöntekijän toimiessa Kustaankartanon asukkaan tai asukkaiden kanssa, hän vapauttaa työntekijän toimimaan muiden asukkaiden ja työtehtävien parissa. Vapaaehtoistyön ei henkilökunnan kiireestä tai resurssien vähyydestä huolimatta juurikaan pelätä korvaavan ammattityötä. Sen sijaan vapaaehtoistyö voi tukea ammattityön tavoitteita. Vapaaehtoistyöntekijöillä saattaa myös olla sellaisia taitoja, joita henkilökunnalta ei löydy, joten vapaaehtoisten avulla ohjelmaan saadaan monipuolisuutta ja arjesta esimerkiksi musiikkiesitysten avulla hieman juhlavampaa ja vaihtelevampaa.

Sitoutumattomuus ja epäsäännöllisyys voivat olla negatiivisia asioita myös henkilökunnan kannalta ja aiheuttaa epävarmuutta ja negatiivisia tunteita. Henkilökuntaa vapaaehtoisen vierailu voi työllistää, sillä se saattaa vaatia etukäteisvalmisteluja tai vapaaehtoinen voi tarvita ohjausta. Näitä ajatuksia kertoivat kuitenkin vain osa vapaaehtoistyön yhdyshenkilöinä toimivista haastatelluista. Pelkästään hoitotyötä tekevät haastatellut eivät esittäneet ollenkaan vastaavia ajatuksia. Yhdyshenkilöt myös arvelivat muun henkilökunnan kokevan vapaaehtoistyöntekijän joskus rasitteeksi, vierailun hämmentäväksi ja vaivaannuttavaksi. Vain hoitotyötä tekevät haastateltavat eivät tuoneet tällaisia asioita esiin eivätkä kokeneet vapaaehtoistoiminnan tuottavan lisätyötä.

9 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Tässä opinnäytetyössä tavoitteenani oli selvittää, millainen merkitys vapaaehtoistyöllä on Kustaankartanon vanhainkodin asukkaille ja erityisesti heidän toimintakyvylleen sekä millainen merkitys vapaaehtoistyöllä on vanhainkodin henkilökunnalle ja mitä

hyötyä he siitä mahdollisesti saavat. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisia negatiivisia puolia vapaaehtoistoimintaan mahdollisesti liittyy. Tarkoituksena oli näin tuoda esiin henkilökunnan näkökulmaa Kustaankartanon vapaaehtoistoimintaan.

Tulokset tukevat sitä jo aiemmin esitettyä näkemystä, että vapaaehtoistyöllä on vaikutusta asukkaiden toimintakykyyn. Asukkaiden toimintakyvyn kannalta merkitys näyttää painottuvan selkeästi psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn ja sen tukemiseen, sen sijaan merkitys fyysiselle toimintakyvylle näyttäisi olevan vähäinen. Tämän opinnäytetyön perusteella ei voi sanoa varmoja syitä, miksi merkitys fyysiselle toimintakyvylle näyttää olevan niin pieni. Fyysinen toimintakyky tarkoittaa kykyä selvitä arjen tehtävistä, se on selviämistä arkiaskareista, harrastuksista ja päivittäisistä toiminnoista (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 22–23). Syyt saattavat siten liittyä esimerkiksi siihen, että fyysisen toimintakyvyn tukeminen tapahtuu arjessa pääasiassa hoitotyön ohessa henkilökunnan toimesta. Vanhainkodissa elävän vanhuksen fyysinen kunto voi olla myös sen verran huono, että toimintakyvyn tukeminen vaatii ammattiosaamista. Asiaan voivat liittyä myös vastuukysymykset. Henkilökunta on vastuussa asukkaiden hyvinvoinnista, mikä voi vaikuttaa siihen, mitä vapaaehtoisten katsotaan voivan tehdä asukkaiden kanssa. Jatkotutkimuksena voisi selvittää, olisiko vapaaehtoistoiminnalla mahdollista tukea enemmän myös fyysistä toimintakykyä, ja millaisin toimintamuodoin ja edellytyksin. Olisiko vapaaehtoisten esimerkiksi mahdollista järjestää liikunnallisia ryhmiä tai liittää toimintaan fyysisesti aktivoivia asioita? Esimerkiksi musiikkiesitysten seuraamiseen musiikin tahtiin liikkumisen. Vapaaehtoistoiminnan suunnittelu yhdessä henkilökunnan kanssa voisi edistää tällaisten mahdollisuuksien toteuttamista.

Psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kannalta virikkeellisellä ympäristöllä ja mielekkäällä tekemisellä on merkitystä, kuten aiemmin luvussa kuusi on todettu (Airila 2002: 8–9). Kustaankartanossa henkilökunta järjestää virikkeitä ja tekemistä asukkaille, mutta tulosten mukaan näyttää siltä, että vapaaehtoistyö täydentää ja monipuolistaa ohjelmaa. Vapaaehtoistyön erilaiset positiiviset vaikutukset mielialaan ja virkeyteen tukevat erityisesti psyykkistä toimintakykyä, sillä mieliala liittyy psyykkiseen toimintakykyyn. Vapaaehtoistoiminnalla näyttäisi tulosten mukaan olevan vaikutusta myös psyykkiseen toimintakykyyn liittyviin kognitiivisiin toimintoihin; muistiin ja havaitsemiseen. (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 22–23.)

Vanhainkodissa elävän vanhuksen sosiaalinen verkosto voi olla melko pieni. Jos omaisia tai tuttavien ei käy vierailulla eikä osastolta tai vanhainkodin alueelta paljoa poistuta, rajoittuvat asukkaan sosiaaliset kontaktit todennäköisesti pääasiassa hoitajiin ja muihin asukkaisiin. Laajalla sosiaalisella verkostolla on kuitenkin vaikutusta kaikkiin toimintakyvyn osa-alueisiin ja sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä voimavaroja, jotka parantavat vanhusten elämänlaatua ja sosiaalista toimintakykyä, kuten aiemmin luvussa kuusi on esitetty (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 25). Tulosten perusteella vapaaehtoistyö lisää näitä tärkeitä sosiaalisia kontakteja, vapaaehtoiset ovat tarpeellista seuraa ja keskustelukumppaneita. Tämä linkittyy tiiviisti myös psyykkisen toimintakyvyn tukemiseen esimerkiksi mielialaa nostavan vaikutuksen ansiosta. Sosiaaliseen toimintakykyyn kuuluu kyky toimia erilaisten ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa sekä vuorovaikutustaidot (Lähdesmäki – Vornanen 2009: 24). Se, että vapaaehtoistoiminnan myötä asukkaat tapaavat erilaisia ihmisiä, on hyväksi näiden taitojen ylläpidon kannalta.

Vanhuksen voi myös olla heikentyneen kuntonsa vuoksi vaikeaa enää päästä osallistumaan erilaisiin tilaisuuksiin tai harrastuksiin. Tulosten perusteella vapaaehtoistyö tukee sosiaalista osallistumista ja tarjoaa elämyksiä ja kokemuksia, jotka vaikuttavat sosiaaliseen ja psyykkiseen toimintakykyyn (Airila 2002: 9). Osallistumismahdollisuuksia ja elämyksiä voisi vapaaehtoistyön avulla myös mahdollisesti edelleen lisätä. Haastateltavat esittivät ajatuksia siitä, miten asukkaiden elinpiiriä voisi laajentaa Kustaankartanon ulkopuolelle ja vapaaehtoiset voisivat auttaa asukkaita esimerkiksi vierailemaan tuttaviansa luona, käymään kulttuuritapahtumissa tai vaikka ostoksilla, jos asukas on ennen vanhainkotiin muuttoakin tämän tyyppisistä asioista nauttinut. Ehdotettiin myös, että vapaaehtoisille voisi antaa henkilökunnan yhteystiedot ja toimintaohjeet sekä järjestää esimerkiksi ensiapukursseja, jotta toiminnan laajentaminen kauemmas Kustaankartanostakin olisi mahdollista ja turvallisempaa. Aiheesta voisi tehdä myös jatkotutkimuksen selvittämällä, mitä kaikkea Kustaankartanon ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa osastoilla on jo tehty ja mihin toimintoihin olisi mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnan avulla.

Vapaaehtoisen iällä, sukupuolella tai persoonalla saattaa tulosten mukaan olla myös jonkin verran erityistä vaikutusta asukkaisiin. Vapaaehtoisista suurin osa on eläkeläisiä, vaikka esimerkiksi opiskelijoitakin joukkoon muutama mahtuu (Jäämies 2010).

Asukkaiden kannalta mielekästä voisi olla pyrkiä lisäämään myös nuorempien vapaaehtoisten määrää, esimerkiksi tekemällä yhteistyötä koulujen tai järjestöjen, kuten partion, kanssa.

Tämän opinnäytetyön ja Hartikaisen (2009) etnografisen tutkimuksen tulokset tukevat toisiaan, sillä Hartikainen oli myös havainnut monia edellä mainittuja asioita, kuten luvusta viisi on luettavissa. Jatkotutkimuksena voisi silti olla mielenkiintoista selvittää asukkaiden näkemyksiä vapaaehtoistyön merkityksestä heille itselleen ja heidän toimintakyvylleen, ja esimerkiksi verrata tuloksia näihin henkilökuntaa haastatteleamalla saatuihin. Tämän työn tuloksia ja johtopäätöksiä lukiessa on hyvä myös huomioida, että tulosten mukaan vapaaehtoistyön merkitys näyttäisi vaihtelevan eri asukkaiden välillä.

Tulosten mukaan näyttää siltä, että vaikka vapaaehtoistyö on ensisijaisesti suunnattu asukkaiden hyväksi, on sillä merkitystä myös henkilökunnalle. Myös luvussa viisi esittelemäni Salomaa (2009), Hartikainen (2009) ja Kinnunen (2009) ovat löytäneet vapaaehtoistoiminnasta samankaltaisia hyötyjä ja merkityksiä henkilökunnan kannalta kuin mitä tässä opinnäytetyössä. Tulosten mukaan vapaaehtoistyö tukee, helpottaa ja täydentää henkilökunnan työtä ja tarjoaa heille monipuolisempia mahdollisuuksia toteuttaa virikkeellistä arkea osastoillaan. Vaikka vapaaehtoistyö voi tuoda ainakin yhdyshenkilöille lisätyötä ja olla sen vuoksi joskus hieman negatiivinen asia, niin tämä lisätyö toisaalta linkittyy heidän sosiaalihoajaan tehtäväänsä järjestää viriketoimintaa. Näin ollen lisätyön voi katsoa ainakin osittain olevan myös vain osa normaalia työnkuvaa.

Vapaaehtoistyön merkityksestä viriketoiminnan kannalta kertovat myös tulokset siitä, miten vapaaehtoistoiminnan loppuessa virikkeelliset hetket vähenisivät ja arki köyhtyisi. Jossain määrin ristiriitaista tämän kanssa on kuitenkin se, että osa haastateltavista ei uskonut arjen juurikaan muuttuvan vaikka vapaaehtoistyötä ei olisi. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että vaikka vapaaehtoistyöllä on merkitystä virikkeellisyyden ja mielekkään tekemisen lisäämisessä ja työntekijöiden järjestämän ohjelman täydentämisessä, tämä merkitys ei ole yhtä suuri joka osastolla tai henkilökunta kokee asian eri tavalla. Huomionarvoista on, että myös vapaaehtoisten määrä osastoilla vaihtelee.

Tuloksista kävi ilmi, miten toisinaan olisi hyvä jos toiminta olisi säännöllisempää ja vapaaehtoiset sitoutuisivat työhönsä. Vapaaehtoistyön luonteen huomioiden vahvempi sitoutuminen vapaaehtoisena oloon voi olla vaikeasti toteutettava asia ja jossain määrin ristiriidassa vapaaehtoistyön periaatteiden kanssa. Tosin joillain muilla vapaaehtoistyön kentillä vapaaehtoiselta saatetaan edellyttää sitoutumista esimerkiksi tukihenkilönä toimimiseen. Jos vanhainkodissa aletaan edellyttää vastaavaa, se saattaa kuitenkin merkitä korkeampaa kynnystä ryhtyä vapaaehtoiseksi ja pienempää vapaaehtoisten määrää. Suurin osa haastatelluista mainitsi että suuremmallekin vapaaehtoisten määrälle olisi tarvetta, kun kysyin heiltä vapaaehtoistyön tulevaisuudesta. Suurta määrää ja sitoutumista voi kuitenkin olla vaikeaa saada yhtä aikaa. Jatkotutkimuksena voisi selvittää, miten nykyiset ja entiset vapaaehtoiset näkevät roolinsa Kustaankartanossa, suhteensa henkilökuntaan ja asukkaisiin ja millaisia kokemuksia heillä on vapaaehtoisena olost. Tämänkaltaisen tutkimus voisi tuoda tietoa muun muassa siitä, miksi toimintaan ei aina sitouduta.

Negatiivisten asioiden osalta tulokset olivat hieman ristiriitaisia. Tämän opinnäytetyön perusteella ei pysty sanomaan, onko kyse vain sattumasta, että haastatellut vain hoitotyötä tekevät työntekijät eivät kokeneet vapaaehtoistyötä milloinkaan negatiivisena asiana tai rasitteena, mutta haastatellut yhdyshenkilöt ja jotkut muut hoitotyöntekijät kuitenkin kokivat välillä näitäkin tunteita. On myös mahdollista, ettei negatiivisia tunteita tai ajatuksia haluttu kertoa. Jatkotutkimuksena voisi selvittää tarkemmin ja laajemmalla vastaajien määrällä henkilökunnan suhtautumista vapaaehtoistyöhön, jotta tarvittaessa asiaan voitaisiin etsiä ratkaisuja. Toiminta on kaikille mielekkäämpää, jos eri osapuolet ovat siihen tyytyväisiä.

Se, että tulosten mukaan vapaaehtoistyötä kuvailtiin monilla positiivisilla tavoilla ja sitä pidettiin tärkeänä, kertoo siitä, että vapaaehtoistoiminta näyttää olevan pääasiassa positiivinen asia. Negatiivisia puolia näyttää olevan varsinkin asukkaiden kannalta hyvin vähän. Tuloksissa esiintyneet negatiiviset asiat voivat myös olla melko subjektiivisia tai pieniä, sillä ne ovat riippuvaisia siitä, miten ihmiset asioita kokevat ja tuntevat. Johtopäätöksenä voikin sanoa, että vapaaehtoistyö on monella tapaa merkityksellistä ja hyödyllistä toimintaa sekä asukkaiden että henkilökunnan kannalta.

10 Opinnäytetyön luotettavuudesta ja eettisyydestä

Olen pyrkinyt kuvaamaan opinnäytetyöprosessiani mahdollisimman tarkasti, jotta lukijalle ei jäisi epäselväksi se, miten työ on toteutettu ja tuloksiin sekä johtopäätöksiin päästy. Tuloksien joukkoon olen kirjoittanut lainauksia haastatteluista, sillä olen halunnut antaa lukijalle mahdollisuuden itse nähdä, mihin tulokset perustuvat. Olen itse tehnyt ensimmäisenä opiskeluvuotenani vapaaehtoistyötä Kustaankartanossa, joten minulla on omakohtaisia kokemuksia sekä työntekijöiden että asukkaiden suhtautumisesta vapaaehtoistyöhön. Olen pyrkinyt mielestäni onnistuneesti pitämään nämä kokemukset erillään tästä opinnäytetyöstä ja perustamaan tulokset ja johtopäätökset ainoastaan keräämääni aineistoon.

Tässä opinnäytetyössä haastateltujen työntekijöiden määrä on pieni verrattuna koko vanhainkodin henkilöstömäärään. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelujen määrällä ei ole merkitystä, mutta tuloksissa saattaisi olla eroa eri haastateltavien tapauksessa, sillä aineistosta löytyi sellaisia merkityksestä kertovia asioita, joita mainitsi vain yksi tai kaksi haastateltavaa sekä joitain ristiriitaisuuksia. Tämän perusteella suuremmasta aineistosta olisi voinut olla hyötyä. Aineisto saturaatiopiste on se, kun aineistoa on kerätty sen verran, etteivät uudet vastaukset enää tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (Eskola – Suoranta 2003: 62–63). Tämän opinnäytetyön osalta jotain uutta tietoa olisi vielä saattanut löytyä, jos haastateltavia olisi ollut enemmän. Haastateltavia oli kuitenkin vaikea löytää, joten sen ja omien rajallisten resurssieni vuoksi haastateltavien määräksi tuli viisi henkilöä. Jotta tulokset kertoisivat vielä laajemmin Kustaankartanon henkilökunnan näkemyksistä vapaaehtoistoiminnasta, voisi suurempi aineisto olla hyväksi, ja vahvistaa tai heikentää tuloksia. Vaikka tuloksia tukee aiempikin tutkimus, suhtautuisin silti varauksella niiden yleistämistä sellaisenaan koskemaan koko Kustaankartanon vanhainkotiä.

Opinnäytetyöni käsittelee vapaaehtoistyötä, jota voidaan pitää yleisesti hyvänä ja arvostettuna asiana. Tämän vuoksi on mahdollista, että haastatteluissa on haluttu tuoda esiin vain positiivisia asioita aiheeseen liittyen tai vastata niin kuin ajatellaan vapaaehtoistyön merkityksestä kuuluvan vastata. Aineistossa oli myös joitakin kohtia, joissa haastateltavat pyydettyäessä kertoivat käsillä olevasta asiasta, esimerkiksi vapaaehtoistyön negatiivisista puolista. Vastatut asiat saattoivat olla kuitenkin sellaisia,

joita ei oltu todellisuudessa kohdattu, mutta joita pidettiin mahdollisina. Litterointivaiheessa huomasin kohtia, joissa tarkentavasta kysymyksestä olisi mahdollisesti ollut hyötyä. Käytinkin tarkentavia kysymyksiä jonkin verran ja varmistin, että olin ymmärtänyt oikein. Pysin kuitenkin samalla varomaan, etten omilla ilmaisuillani johdattelisi haastateltavia.

Tutkimusta tehdessä tulee ottaa huomioon myös eettiset kysymykset. Näihin lukeutuvat tutkimuslupa- ja aineiston keruuseen liittyvät asiat. Hankin tätä opinnäytetyötä varten tutkimusluvan Helsingin kaupungin Sosiaalivirastolta. Lisäksi jokainen haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen ennen haastatteluja. Jaoin haastatelluille ennen allekirjoittamista tiedotteen opinnäytetyötutkimukseen osallistumisesta, johon olin koonnut keskeiset tutkimuksen tekoon liittyvät seikat, muun muassa osallistumisen vapaaehtoisuuden, mahdollisuuden perua osallistuminen ja miten tietosuoja on turvattu (liite 3). Nauhoitin haastattelut, ja haastateltavat tiesivät tästä. (Eskola – Suonranta 2003: 52; Hirsjärvi ym. 2008: 26.)

Tietojen käsittelyssä on tärkeää, että luottamuksellisuus säilyy eikä osallistujia voi tunnistaa tutkimuksesta (Eskola – Suonranta 2003: 56–57). Jouduin miettimään, voinko kertoa osallistujista sitä, että osa heistä toimii vapaaehtoistyön yhdyshenkilöinä vai voiko se tehdä mahdolliseksi heidän tunnistamisensa. Päädyin siihen tulokseen, että kerron tästä, sillä vaikka yhdyshenkilöitä on koko vanhainkodin henkilöstöstä pieni osa, on heitä kuitenkin saamani yhteystietolistan mukaan lähes kolmekymmentä. Tämä tekee tunnistamisesta jo melko mahdotonta. Keräämääni aineistoa ei ole käsitellyt tai nähnyt kukaan muu kuin minä. Anonymiteetin täydellisen säilymisen kannalta on jossain määrin ongelmallista se, että osa haastateltavista tiesi minusta riippumattomista syistä toistensa osallistumisesta tutkimukseen. Nämä henkilöt siis pystyvät mahdollisesti tunnistamaan toisensa joistain kohdista tätä työtä, koska tietävät ketä etsiä. Kyseiset osallistujat kuitenkin tiesivät toisistaan jo ennen haastatteluja ja olisivat voineet siksi myös kieltäytyä tai kieltää myöhemmin aineiston käytön, mutta eivät tehneet niin. Tämän vuoksi en katso eettisesti vääräksi käyttää myös heiltä keräämääni aineistoa.

11 Pohdinta

Opinnäytetyöni tulokset vahvistavat näkemystä, että vapaaehtoistoiminta on erittäin positiivinen asia. Sen tuoma apu hyödyttää samalla kertaa sekä vanhainkodin asukkaita että henkilökuntaa. Muutamat löytyneet negatiiviset puolet ovat kestettävissä, sillä positiivisia puolia on selvästi enemmän ja ne tulivat haastatteluissa vahvemmin esille. Vapaaehtoistyön ensisijainen kohde ovat vanhainkodin asukkaat. Myös tämän vuoksi pienet, henkilökuntaan kohdistuvat negatiiviset asiat ovat hyväksyttävissä, sillä tulosten mukaan on selvästi asukkaiden edun mukaista, että vapaaehtoistyötä vanhainkodissa tehdään. Vaikka negatiivisia asioita näyttikin olevan asukkaiden osalta vähän, ei silti pidä vähätellä sitä, että asukkaalle vapaaehtoisystävällä voi olla hyvinkin suuri merkitys. Vapaaehtoisen lopettaminen tai pitkä poissaolo voi siis olla isokin asia ja surun aihe. Mahdollisista negatiivisten puolien ja tunteiden olemassaolosta onkin hyvä olla tietoinen, jotta ne voidaan ottaa huomioon ja ymmärtää paremmin vapaaehtoistoiminnan merkitystä ja siihen suhtautumista eri osapuolien kohdalla.

Kustaankartanossa tehtävästä vapaaehtoistyöstä apua eivät saa ainoastaan asukkaat, vaan myös henkilökunta. Monella tapaa hyvään asiaan kannattaa panostaa, varsinkin kun vapaaehtoistoiminnan merkitys ei varmasti ainakaan ole vähenemässä tulevaisuudessa. Kysyessäni haastateltavilta tulevaisuuden toimintamuodoista kävi ilmi, miten nykyisiä toimintamuotoja pidetään hyvinä ja niitä toivotaan jatkossakin. Uusillekin toiminnoille olisi varmasti kuitenkin tilaa. Ne voisivat tuoda mukaan myös uusia vapaaehtoisia ja innostaa yhä useampia asukkaita osallistumaan toimintaan. Henkilökunta on myös hyvä huomioida vapaaehtoistoimintaa kehitettäessä. Heiltä voi löytyä ajatuksia siitä, millaiselle toiminnalle olisi tarvetta. Tämäkin opinnäytetyö kertoo osaltaan siitä, miten vapaaehtoistoiminnalla jo on monenlaista merkitystä, mutta uskon, että merkitystä voisi kasvattaa, jos toimintaan saadaan mukaan enemmän ihmisiä ja kehitetään uudenlaisia toimintamuotoja.

Vapaaehtoistoiminnalle vanhustyössä olisi yleisemminkin enemmän tarvetta, minkä olen myös työskennellessäni sosiaaliohjaajana huomannut. Tämä opinnäytetyö sivusi hoitajien jo nykyään kokemaan kiirettä ja resurssipulaa, ja vanhusväestön määrä tulee entisestään kasvamaan tulevaisuudessa. Vapaaehtoistyö voi olla tässä ja tulevassa tilanteessa avuksi, mutta sen varaan ei voi liikaa laskea tai ajatus tavallisen ihmisen

taidoin tehtävästä vapaaehtoisesta työstä vaarantuu. Vapaaehtoisilla on kuitenkin tämänkin työn tulosten mukaan annettavanaan sellaisia asioita, mitä ammattihenkilöstö ei välttämättä pysty tarjoamaan. Siksi on tärkeää, että vapaaehtoistyön paikka ja merkitys ammattityön rinnalla huomataan, ja vapaaehtoisten tekemää työtä arvostetaan arvokkaana osana vanhusten parissa tehtävää työtä.

Lähteet

- Airila, Aira 2002. Vanhusten viriketoiminnan perusteet – opas vanhustyöntekijöille. Kuntokallio Vanhustyön koulutus- ja tutkimuskeskus.
- Auttamisen iloa 2010. Palvelevan vapaaehtoistoiminnan opas. Helsinki: Eläkeliitto ry.
- Björklund, Liisa – Sarlio-Siintola, Sari 2010. Inhimilliset toimintavalmiudet suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Teoksessa Hiilamo, Heikki – Saari, Juho (toim.): Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 27. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. 37–70.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan vapaaehtoistoiminnan teemavuosi 2011. Euroopan komissio. Verkkodokumentti. Päivitetty 22.2.2011. <
http://ec.europa.eu/news/employment/110106_fi.htm>. Luettu 12.3.2011.
- Euroopan yhteisöjen komissio 2009. Ehdotus: Neuvoston päätös. Euroopan vapaaehtoistoiminnan teemavuodesta (2011). Annettu Brysselissä 3.6.2009.
- Halonen, Maria – Karreinen, Lari – Tennilä, Meri (toim.) 2010. 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry.
- Hartikainen, Anne 2009. Vapaaehtoiset vuodeosastolla. Etnografinen tutkimus vanhusten ja vapaaehtoisten kohtaamisesta. Sosiaalipolitiikan väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Heikkinen, Eino 2002. Sairauksista toimintakykyyn. Teoksessa Heikkinen, Eino – Marin, Marjatta (toim.): Vanhuuden voimavarat. 2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 13–33.

- Helminen, Pirjo – Karisto, Antti 2005. Vanhustyö muuttuvassa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Noppari, Eija – Koistinen, Paula (toim.): Laatu vanhustyöhön. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 9–18.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hämäläinen, Marko – Rokka, Jussi 2011. Uudet kansanedustajat kannattavat vanhusten hoivatakuuta. Helsingin Sanomat 22.4.2011. Verkkodokumentti. <<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Uudet+kansanedustajat+kannattavat+vanhusten+hoivatakuuta/1135265599571>>. Luettu 23.4.2011.
- Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 2008:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto.
- Jäämies, Saara 2010. Vuosikertomus 2010. Tiedote 29.12.2010. Kustaankartanon vanhustenkeskus, Vapaaehtoistoiminta.
- Jäämies, Saara 2011. Kustaankartanon vapaaehtoistyön koordinaattori. Helsinki. Suullinen tiedonanto 12.4.2011.
- Keränen, Jimmy – Kuosmanen-Finér, Ritva – Metsälä, Anu – Pohjola, Leena – Päiväsaari-Vestenius Sarri – Raivio, Kaarina n.d. Aukkaan toimintakykyä edistävä ja ylläpitävä hoitotyön malli Aktivoiva arki. Opaskirja hoitohenkilökunnalle. Helsinki: Kustaankartanon vanhustenkeskus.
- Kinnunen, Toni 2009. Vapaaehtoistoiminta ja ammatillinen työ – toistensa täydentäjiä? Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Koskenvesa, Esko 2001. Pelaajakokemuksia valmentajille. Teologian opiskelijat ja vapaaehtoistoiminta. Teoksessa Eskola, Antti – Kurki, Leena (toim.): Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino. 121–136.

Koskiahho, Briitta 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola, Antti – Kurki, Leena (toim.): Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino. 15–40.

Kustaankartanon laatukäsikirja 2011. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto Vava/Vapa. Kustaankartanon vanhustenkeskus.

Kustaankartanon vapaaehtoistoiminta n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 14.7.2010.
<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhustenkeskukset/kustaankartanon_vanhustenkeskus/vapaaehtoistoiminta>. Luettu 3.4.2011.

Kustaankartanon vanhainkotiosastot n.d.a Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 19.10.2011. <
http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/kustaankartano/vanhainkotiosastot/talo_m>. Luettu 4.1.2012.

Kustaankartanon vanhainkotiosastot n.d.b Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 5.1.2011.
<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhainkodit/kustaankartanon_vanhainkotiosastot>. Luettu 2.4.2011.

Kustaankartanon vanhustenkeskus n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 31.12.2010.
<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhustenkeskukset/kustaankartanon_vanhustenkeskus>. Luettu 2.4.2011.

Kustaankartanon vanhustenkeskus vapaaehtoistoiminta n.d. Esite. Helsinki: Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto, vanhustenpalvelujen vastuualue.

Laasanen, Juhani 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Mannerheimin Lastensuojeluliitto - Suomen 4H-liitto - Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö - Suomen Punainen Risti. Raportteja 70. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti.

Lehtinen, Sini-Tuulia 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Omaehtoisen kehityksen julkaisuja. Sarja B, Vapaaehtoistoiminta 1/97. Helsinki: Kansalaisareena ry.

Lyhytaikainen palveluasuminen n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 9.3.2011. <
http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/palvelut/lyhytaikainen_palveluasuminen>. Luettu 4.1.2012.

Lähdesmäki, Leena – Vornanen, Liisa 2009. Vanhuksen parhaaksi. Hoitaja toimintakyvyn tukijana. Helsinki: Edita Prima.

Matthies, Aila-Leena 2005. Vapaaehtoistoiminnan suhde aktivoivaan työllisyyspolitiikkaan. Teoksessa Nylund, Marianne – Yeung, Anne (toim.): Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 305–321.

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3., uudistettu painos. Helsinki: International Methelp Ky.

Mikä vapaaehtoistoiminta? n.d. Tuntitili-haastekampanjan verkkosivusto. Verkkodokumentti.
 <<http://www.tuntitili.fi/fi/faktaa+toiminnasta/mika+vapaaehtoistoiminta/>>. Luettu 28.12.2011.

Mykkänen-Hänninen, Riitta 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: oppimateriaalit 6. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Nordberg, Susanna 2009. Vapaaehtoistoiminnan käsikirja. Opas. Helsinki: Kustaankartanon vanhustenkeskus.

Palveluasuminen n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 1.11.2011. <

<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/palveluasuminen>>.
Luettu 4.1.2012.

Palvelut n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 1.2.2011.
<
http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhainkodit/kustaankartanon_vanhainkotosastot/palvelut>. Luettu 19.4.2011.

Pitkäaikainen palveluasuminen n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 9.3.2011. <
http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/palvelut/pitkaaikainen_palveluasuminen>. Luettu 4.1.2012.

Porkka, Suvi-Tuuli 2009. Työnohjaamisen taito. Oppikirja vapaaehtoistyön työnohjaajalle. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Pro Kustaankartano ry:n toimintaan n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 14.7.2010.
<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhustenkeskukset/kustaankartanon_vanhustenkeskus/pro>. Luettu 3.4.2011.

Salomaa, Sinikka 2009. Vapaaehtoistoiminta sosiaaliviraston palveluiden tukena Länsi-Helsingissä? Vapaaehtoistyön kehittämishanke. Opinnäytetyö (ylempi amk). Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.

Sarajärvi, Anneli - Tuomi, Jouni 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sarvimäki, Anneli 1998. Vanhusten elämänlaatu hoitotyön haasteena. Teoksessa Parviainen, Tuula (toim.): Näkökulmia vanhusten hoitotyöhön. Helsinki: Kirjayhtymä Oy. 11–24.

Toiminta n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty 14.7.2010.

<[http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhustenkeskukset/ku
staankartanon_vanhustenkeskus/vapaaehtoistoiminta/toiminta](http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhustenkeskukset/ku
staankartanon_vanhustenkeskus/vapaaehtoistoiminta/toiminta)>. Luettu
3.4.2011.

Vanhainkodit n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty
10.11.2010. <
<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhainkodit>>. Luettu
23.4.2011.

Väestöennuste 2009–2060 2009. Tilastokeskus. Verkkodokumentti. Päivitetty
30.9.2009. <[http://www.tilastokeskus.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-
30_tie_001_fi.html](http://www.tilastokeskus.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-
30_tie_001_fi.html)>. Luettu 6.3.2011.

Yeung, Anne 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai
todellisuutta? Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.

Yksityiset vanhainkodit n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti.
Päivitetty 14.7.2010. <
[http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhainkodit/vanhainkodi
t_yksityiset](http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhainkodit/vanhainkodi
t_yksityiset)>. Luettu 4.1.2012.

Ystävät n.d. Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti. Päivitetty
14.7.2010.
<[http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhustenkeskukset/ku
staankartanon_vanhustenkeskus/vapaaehtoistoiminta/ystava](http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten%20palvelut/vanhustenkeskukset/ku
staankartanon_vanhustenkeskus/vapaaehtoistoiminta/ystava)>. Luettu
2.4.2011.

Haastattelurunko

Taustatiedot

- Työnimikkeesi ja tehtäväsi? Kauanko olet työskennellyt Kustaankartanon vanhainkodissa ja nykyisellä osastollasi?
- Ikäsi?
- Oletko itse toiminut koskaan vapaaehtoisena? Missä tehtävissä?

Vapaaehtoistyön merkitys Kustaankartanon vanhainkodissa

1. Vapaaehtoistoiminta ja osaston arki

- Onko vapaaehtoistoiminta vanhainkodissa tärkeää ja merkityksellistä, miksi/miksi ei?
- Ovatko kaikki vapaaehtoistoiminnan muodot yhtä merkityksellisiä/hyödyllisiä?
 - Mitkä ovat merkityksellisiä työmuotoja?
- Onko vapaaehtoistoiminta (ja vapaaehtoistyöntekijät) luonteva osa osaston arkea? Vai aiheuttaako yhteensovittaminen joskus hankaluuksia?
 - Miten tämä ilmenee?
- Järjestävätkö työntekijät asukkaille ohjelmaa, ja miten se eroaa vapaaehtoisvoimin järjestetystä?
- Mikä tekee vapaaehtoistoiminnasta ja/tai vapaaehtoisen vierailusta onnistuneen? Entä mikä voi mennä pieleen?
- Entä jos vapaaehtoistoimintaa ei olisi? Mikä muuttuisi osastoilla/asukkaiden elämässä ja ajessa, työntekijöillä?
 - Olisiko nykyisen kaltaista ohjelmaa ja toimintaa mahdollista pyörittää ilman vapaaehtoisia?
- Jotain lisättävää?

2. Asukkaiden suhde vapaaehtoistoimintaan ja osaston vapaaehtoiisiin

- Miten vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoisten läsnäolo vaikuttaa asukkaisiin ja heidän elämäänsä?

- Fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen vaikutus, merkitys ja hyöty?
- Edistääkö vapaaehtoistoiminta asukkaiden toimintakykyä ja elämänlaatua, miten?
- Millaisia tunteita asukkaissa toiminnan seurauksena herää vai herääkö?
- Onko selkeitä eroja asukkaiden välillä?
- Mikä on se lisä, mitä vapaaehtoiset tuovat asukkaiden elämään ja osastojen arkeen? Voisiko sitä tuottaa työntekijöiden voimin vai onko se jotain ihan omanlaistaan?
- Millainen merkitys osaston vapaaehtoistyöntekijällä/-tekijöillä näyttäisi olevan asukkaille?
 - Onko juuri tietyn henkilön läsnäolo tärkeää vai yleisesti jonkun vapaaehtoisen?
 - Miten mahdollinen vapaaehtoisten vaihtuvuus (onko ollut vaihtuvuutta) vaikuttaa asukkaisiin?
- Onko asukkaiden kannalta väliä, järjestääkö toimintaa/onko keskustelukumppanina vapaaehtoinen vai henkilökunnan jäsen? Eroaako suhtautuminen?
 - Jos eroaa, niin miten ja mistä johtuu, ja mitä ajattelet siitä?
- Miten asukkaiden mielipiteet ja toiveet otetaan huomioon vapaaehtoistoiminnassa? Kysytäänkö niitä?
- Onko vapaaehtoistoiminnassa mitään negatiivista asukkaiden kannalta tai suhtautuvatko jotkut heistä negatiivisesti vapaaehtoiisiin ja heidän järjestämäänsä toimintaan? Mistä arvelet tämän johtuvan?
- Jotain lisättävää?

3. Suhteesi vapaaehtoistoimintaan ja osastosi vapaaehtoiisiin

- Mitä ajattelet siitä, että osastollasi on vapaaehtoisia ja vapaaehtoistoimintaa?
- Mikä mielestäsi on vapaaehtoistyön päämäärä?
 - Sama kuin hoitotyön ja sinun työsi?

- Miltä tuntuu nähdä vapaaehtoistyön mahdollinen vaikutus asukkaisiin?
- Miten toimit vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa? (*Teettekö yhteistyötä, ohjaatko, tuetko, innostatko, toimitteko erillään, onko ristiriitoja jne.?*)
- Onko vapaaehtoistoiminnasta sinulle työntekijänä konkreettista hyötyä/ mitä vapaaehtoistyö mahdollisesti antaa sinulle?
 - Tukeeko, täydentääkö, keventääkö, korvaako, häiritseekö tms. se työtäsi? Positiivisia/negatiivisia puolia työsi kannalta?
- Koetko vapaaehtoistyötä milloinkaan negatiivisena asiana? Millaisissa tilanteissa?
- Miten työyhteisössäsi suhtaudutaan vapaaehtoiisiin/vapaaehtoistoimintaan? Eroavatko mielipiteet/suhtautuminen?
 - Onko työyhteisöllä yhteinen näkemys vapaaehtoistoiminnasta, esim. vapaaehtoistyön merkityksestä, sisällöstä ja sen mahdollisista hyödyistä tai haitoista?
- Miten mahdollinen vapaaehtoisten vaihtuvuus vaikuttaa työntekijöihin?
- Tiedätkö sinä ja työyhteisösi tarpeeksi vapaaehtoistoiminnasta, esim. vapaaehtoiselle kuuluvista ja kuulumattomista tehtävistä?
- Jotain lisättävää?

4. Kehittäminen ja tulevaisuus

- Mikä vapaaehtoistoiminnassa on nyt parasta, mikä huonointa?
- Voisiko vapaaehtoistoiminnalla olla suurempi merkitys asukkaille ja/tai työntekijöille? Miten? (*Koulutus, toimintamuodot, resurssit, muuta...?*)
- Millaisena näet vapaaehtoistyön tulevaisuuden Kustaankartanossa?
- Millaisia toimintoja toivoisit tulevaisuudessa?
- Jotain lisättävää?

5. Mitä muuta haluat mahdollisesti vielä sanoa vapaaehtoistoiminnasta ja sen merkityksestä Kustaankartanon vanhainkodissa?

Tiedote opinnäytetyötutkimuksesta

Hei!

Olisitko sinä kiinnostunut jakamaan ajatuksiasi ja kokemuksiasi Kustaankartanossa tehtävästä vapaaehtoistyöstä? Opiskelen sosionomiksi Metropolia Ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyönäni tutkimusta Kustaankartanon vapaaehtoistoiminnasta. Tätä varten etsin haastateltavaksi Kustaankartanon vanhainkodin työntekijöitä.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin Kustaankartanon vanhainkodin *hoitohenkilökunnan näkemyksiä vapaaehtoistyön merkityksestä sekä hoitohenkilökunnalle että vanhainkodin asukkaille*. Toiveena on saada selville sekä positiivisia että mahdollisia negatiivisia vapaaehtoistoimintaan liittyviä asioita, mikä mahdollistaa osaltaan vapaaehtoistoiminnan kehittämistä Kustaankartanossa.

Tutkimuksen kulku. Tutkimus on laadullinen ja tutkimusaineisto kerätään haastatteluilla, jotka nauhoitetaan. Haastateltavaksi sovit, jos työskentelet tai olet työskennellyt sellaisella Kustaankartanon osastolla, jolla on vapaaehtoistoimintaa. Alustavan aikataulun mukaan haastattelut tehdään touko-kesäkuun aikana Kustaankartanon tiloissa. Koko opinnäytetyön on tarkoitus valmistua syksyn 2011 aikana.

Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Haastateltavana voit perua osallistumisesi missä tahansa vaiheessa tutkimusta tai kieltää vastaustesi käytön. Saat myös tiedon mahdollisista uusista asioista, jotka saattavat vaikuttaa päätökseesi osallistumisesta. Haastateltavana voit milloin tahansa tutkimuksen aikana esittää lisäkysymyksiä koskien tutkimusta.

Tietosuoja. Haastateltavien tunnistetiedot poistetaan ennen aineiston analyysivaihetta. Kerättyä aineistoa ei myöskään käytetä muihin tarkoituksiin tai luovuteta ulkopuolisille henkilöille, ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen julkistaminen. Opinnäytetyöstä tulee kopio Metropolia Ammattikorkeakoulun kirjastoon ja se julkaistaan todennäköisesti ammattikorkeakoulujen yhteisessä Theseus-verkkokirjastossa. Opinnäytetyö toimitetaan myös Kustaankartanon vapaaehtoistyön koordinaattorille ja sosiaaliviraston tietopalveluun.

Jos olet kiinnostunut osallistumisesta tai haluat lisätietoja, ota yhteyttä:

Sanna Ahokas

[REDACTED]@gmail.com

p. [REDACTED]

Tiedote opinnäytetyötutkimukseen osallistujille

Opinnäytetyötutkimuksen aiheena on vapaaehtoistyön merkitys Kustaankartanossa. Tutkimuksessa selvitetään Kustaankartanon vanhainkodin hoitohenkilökunnan näkemyksiä vapaaehtoistyön merkityksestä sekä hoitohenkilökunnalle että vanhainkodin asukkaille.

Tämä opinnäytetyötutkimus on osa sosionomin (amk) opintoja. Tutkimuksen tekijä on Sanna Ahokas, yhteystiedot tiedotteen lopussa.

Tutkimuksen kulku. Tutkimus on laadullinen. Tutkimusaineisto kerätään teemahaastatteluilla, jotka nauhoitetaan. Haastateltavaksi etsitään hoitohenkilökunnan jäseniä. Haastateltavien tulee toimia (olla toiminut) sellaisilla Kustaankartanon osastoilla, joissa on vapaaehtoistoimintaa, jotta haastattelukysymyksiin vastaaminen on mahdollista. Haastattelun arvioitu kesto aika on 1 tunti ja haastattelupaikkana on Kustaankartano. Haastattelut ajoittuvat huhti-kesäkuulle. Koko opinnäytetyötutkimuksen tavoitteena on valmistua syksyn 2011 aikana.

Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Haastateltava voi perua osallistumisensa missä tahansa vaiheessa tutkimusta tai kieltää vastaustensa käytön tutkimuksessa ilmoittamalla siitä tutkimuksen tekijälle. Mahdollisista uusista tiedoista, jotka saattavat vaikuttaa haastateltavien päätökseen osallistumisesta, ilmoitetaan haastateltaville. Haastateltava voi milloin tahansa tutkimuksen aikana esittää lisäkysymyksiä koskien tutkimusta.

Tietosuoja. Haastateltavien tunnistetiedot häivytetään ennen aineiston analyysivaihetta. Kerättyä aineistoa ei käytetä muihin tarkoituksiin tai luovuteta ulkopuolisille henkilöille. Kerätty aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda näkyviin hoitajien näkökulmaa vapaaehtoistyöhön. Tavoitteena on saada selville sekä positiivisia että mahdollisia negatiivisia vapaaehtoistoimintaan liittyviä asioita, jotta vapaaehtoistoimintaa voidaan edelleen kehittää Kustaankartanossa.

Tutkimuksen julkistaminen. Opinnäytetyöstä tulee kopio Metropolia ammattikorkeakoulun kirjastoon ja se julkaistaan todennäköisesti ammattikorkeakoulujen yhteisessä Theseus-verkkokirjastossa. Opinnäytetyö toimitetaan myös Kustaankartanon vapaaehtoistyön koordinaattorille ja sosiaaliviraston tietopalveluun.

Lisätietoja:

Sanna Ahokas

██████████@gmail.com

p. ██████████

Suostumus

Olen lukenut tiedotteen opinnäytetyötutkimuksesta eikä minulla ole tutkimukseen osallistumiseen liittyviä kysymyksiä. Osallistun tähän tutkimukseen vapaaehtoisesti. Vahvistan suostumukseni tutkimukseen osallistumisesta allekirjoituksellani.

Nimi

(tekstaten): _____

Puhelinnumero: _____

Sähköposti: _____

Allekirjoitus: _____

Paikka ja

päivämäärä: _____